

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ**

Освітньо-професійна програма «Політологія»
Спеціальність 052 Політологія
Ступінь вищої освіти Бакалавр

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Політична освіта як механізм політичної соціалізації молоді»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Політологія
спеціальності 052 Політологія
ступеня вищої освіти бакалавр
4 курсу 1 групи
Троян О. О.
Науковий керівник
Приходько С. М.

Полтава

2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНА ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ.....	8
1.1. Форми та методи політичної освіти: формальна та неформальна освіта.....	8
1.2. Вплив політичної освіти на формування цінностей і норм молоді.....	17
1.3. Особливості політичної освіти в умовах інформаційного суспільства.....	25
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНИЦЬКА ЧАСТИНА.....	30
2.1. Методика проведення дослідження політичної соціалізації молоді через освіту.....	30
2.2. Аналіз результатів опитування спостережень серед молоді.....	32
2.3. Рекомендації щодо вдосконалення політичної освіти для молоді.....	38
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ.....	42
3.1. Аналіз сучасних програм політичної освіти в Україні та за кордоном.....	42
3.2. Роль молодіжних організацій і рухів у політичній соціалізації.....	48
3.3. Виклики політичної освіти в умовах сучасного політичного середовища (наприклад, дезінформація, популізм, поляризація).....	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається важливістю формування політичної свідомості, громадянської активності та відповідальності серед молодого покоління в умовах сучасних соціально-політичних викликів. У сучасному інформаційному суспільстві, яке характеризується стрімким розвитком технологій, широким доступом до інформації та зростанням рівня політичної дезінформації, політична освіта набуває критичного значення. Вона виступає не лише механізмом передачі знань про політичну систему та процеси, але й важливим інструментом формування стійких цінностей, норм і переконань, які визначають політичну поведінку індивіда.

Наукова проблема, що розглядається, має багатовимірний характер. З одного боку, політична освіта вже досліджувалася в контексті її впливу на формування громадянської ідентичності та розвитку демократичної культури. Науковці вивчали форми та методи формальної і неформальної освіти, зокрема їх роль у вихованні молоді. Проте, з іншого боку, недостатньо дослідженими залишаються особливості політичної освіти в умовах сучасного інформаційного середовища, вплив цифрових технологій на процес політичної соціалізації, а також ефективність програм політичної освіти в контексті нових викликів, таких як дезінформація, популізм та поляризація суспільства.

Існує нагальна потреба у вдосконаленні існуючих підходів до політичної освіти, враховуючи сучасні реалії та специфіку молодіжної аудиторії. Дослідження проблематики вимагає не лише аналізу традиційних форм політичної освіти, але й пошуку нових, інноваційних методів, які б забезпечили інтерактивність, доступність та ефективність засвоєння політичних знань. Таким чином, актуальність теми полягає в необхідності розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення якості політичної освіти з метою формування громадянсько свідомого та політично

активного молодого покоління, здатного відповідати на виклики сучасного суспільства.

Мета дослідження полягає у вивченні політичної освіти як механізму політичної соціалізації молоді та розробці рекомендацій щодо її вдосконалення в сучасних соціокультурних умовах.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і значення політичної освіти у формуванні громадянської свідомості молоді.
  2. Проаналізувати форми і методи політичної освіти (формальну та неформальну).
  3. Визначити вплив політичної освіти на формування цінностей і норм молоді.
  4. Дослідити особливості політичної освіти в умовах інформаційного суспільства.
  5. Розробити методіку емпіричного дослідження політичної соціалізації молоді.
  6. Провести аналіз результатів опитувань і спостережень серед молоді.
  7. Оцінити сучасні програми політичної освіти в Україні та за кордоном.
  8. Визначити роль молодіжних організацій і рухів у політичній соціалізації.
  9. Надати рекомендації щодо вдосконалення політичної освіти молоді.
- Об'єктом дослідження* є процес політичної соціалізації молоді через систему політичної освіти.

Предметом дослідження є принципи, форми та методи політичної освіти, а також закономірності її впливу на формування політичних цінностей, норм і громадянської свідомості молоді.

Методи дослідження:

- Аналіз і синтез для теоретичного опрацювання наукових джерел з питань політичної освіти та соціалізації молоді, що дозволило систематизувати знання про форми, методи та особливості цього процесу.

- Порівняльний метод для аналізу програм політичної освіти в Україні та за кордоном, що дало змогу виявити їхні спільні риси та відмінності.

- Соціологічне опитування як емпіричний метод для вивчення ставлення молоді до політичної освіти, її впливу на формування політичної свідомості та цінностей.

- Метод інтерпретації даних для узагальнення результатів емпіричних досліджень і формулювання рекомендацій щодо вдосконалення політичної освіти.

- Інформаційно-аналітичний метод для вивчення впливу інформаційного середовища на політичну освіту, включаючи аналіз дезінформації, популізму та поляризації.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в комплексному аналізі політичної освіти як механізму політичної соціалізації молоді в умовах сучасного інформаційного суспільства. У дослідженні вперше здійснено ґрунтовне вивчення впливу формальної та неформальної політичної освіти на формування громадянської свідомості та політичних цінностей молоді в Україні. Особливу увагу приділено специфіці політичної освіти в умовах інформаційного суспільства, зокрема врахуванню викликів, спричинених дезінформацією, популізмом і суспільною поляризацією. Це дозволило запропонувати нові підходи до вдосконалення політичної освіти, які відповідають сучасним реаліям та потребам молодіжної аудиторії.

Огляд використаних джерел:

1. Першоджерела:

- Нормативно-правові акти, зокрема, Закон України «Про освіту» (№ 2145-VIII).

- Документи міжнародних організацій, таких як ПРООН, ОБСЄ,

ЮНЕСКО.

- Вебсайти освітніх ініціатив, наприклад, Teach For America, iCivics, Програма «Демократична школа».

2. Наукові статті та монографії:

- Видання, які висвітлюють теоретичні аспекти політичної освіти (наприклад, статті Андрущенко Т.В., Кучми Л., Дем'янчука О.).

- Публікації щодо політичної соціалізації молоді (наприклад, роботи Дьоміної О.С., Бесклетного С.Є., Пробийголової Н.).

- Дослідження щодо впливу інформаційного суспільства та цифрових технологій на освіту (наприклад, Філіпенко Л., Коваль Т.І., Трейтяк Д.).

3. Аналітичні матеріали та звіти:

- Матеріали Центру демократії та верховенства права, Фонду Конрада Аденауера, Фонду Фрідріха Еберта.

- Звіти та грантові програми ПРООН.

4. Інші ресурси:

- Дослідження зарубіжного досвіду, наприклад, стаття «Громосвіта по світу: як у США виховують “wartovих” демократії».

- Інформація з вебсайтів молодіжних організацій, таких як «Пласт» чи «Національна молодіжна рада України».

Практична значущість дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення політичної освіти, які можуть бути використані політичними інститутами, освітніми закладами та молодіжними організаціями для підвищення рівня політичної обізнаності та активності молоді. Результати самостійно проведеного соціологічного дослідження дозволяють ідентифікувати основні потреби і проблеми молоді у сфері політичної освіти, що сприяє формуванню адресних програм і заходів. Запропоновані підходи можуть бути впроваджені у практику розробки освітніх курсів, тренінгів, семінарів та інтерактивних платформ, спрямованих на формування громадянської свідомості.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 60 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 68 сторінок, основної частини 56 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНА ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

1.1. **Форми та методи політичної освіти: формальна та неформальна освіта**

Політична освіта визначається як процес, спрямований на поширення знань, формування навичок та розвиток компетентностей, необхідних для активного громадянства і розуміння політичних процесів. Це явище включає як інституційні, так і неформальні форми навчання, що дозволяють громадянам усвідомлювати свої права, обов'язки та роль у суспільстві. Політична освіта має широку соціальну базу, адже охоплює різні верстви населення: молодь, активних громадян, політиків та тих, хто лише прагне інтегруватися в політичне середовище. Як соціальне явище, політична освіта є частиною ширшого процесу соціалізації. У ній перетинаються інтереси громадянського суспільства, держави, освітніх установ та міжнародних організацій. Цей процес забезпечує передачу знань про політичні системи, демократичні цінності, механізми прийняття рішень та шляхи впливу на владу. Політична освіта також сприяє усвідомленню значення прав людини, толерантності та плюралізму у суспільстві [1].

Політична освіта має чітко визначені цілі, що відображають її значення для розвитку громадянського суспільства. Першочерговою метою є формування громадянської свідомості. Це означає, що людина не лише розуміє свої права та обов'язки, але й усвідомлює свою роль у суспільному житті. Громадянська свідомість базується на знаннях про конституційні основи держави, закони, політичні інститути та механізми їх функціонування. Освічений громадянин здатний розуміти політичну реальність і брати активну участь у її формуванні. Критичне мислення є ще однією ключовою метою політичної освіти [2]. У сучасному світі, де інформаційні потоки значно зросли, важливо навчити громадян аналізувати

політичну інформацію, відрізнити факти від маніпуляцій, перевіряти джерела та ухвалювати обґрунтовані рішення. Критично мисляча людина здатна відстоювати власну позицію, шукати конструктивні рішення та сприяти розвитку суспільства на основі діалогу. Третя важлива мета політичної освіти — формування активної політичної участі. Це означає залучення громадян до різних форм суспільно-політичної діяльності: голосування, участі у громадських організаціях, політичних дискусіях, мирних протестах, впровадженні соціальних ініціатив тощо. Активна участь забезпечує стійкість демократії, адже громадяни мають змогу впливати на прийняття рішень та контролювати діяльність влади [3].

Політична освіта є фундаментом для формування демократичної культури. Демократична культура передбачає сприйняття та повагу до таких цінностей, як свобода, рівність, справедливість, верховенство права та права людини. Вона також включає готовність громадян співпрацювати, знаходити компроміси та визнавати легітимність різних точок зору. Політична освіта забезпечує розуміння того, як функціонує демократія. Вона пояснює громадянам, як працюють виборчі системи, політичні партії, парламент, виконавча влада та суди [4]. Освічені громадяни можуть ефективніше використовувати свої права та захищати свої інтереси в рамках демократичних процедур. Важливим аспектом є виховання толерантності. Демократичні суспільства стикаються з викликами, пов'язаними з етнічним, релігійним, культурним різноманіттям. Політична освіта допомагає формувати здатність сприймати різноманіття як цінність, а не як загрозу [5].

Формальна освіта — це офіційно організований процес навчання, який проводиться в межах визначених установ, таких як школи, університети, академії та інші навчальні заклади. Вона базується на нормативно-правовій основі, що встановлює освітні стандарти, програми та методи викладання. Однією з головних особливостей формальної освіти є її системність і чітка структура, що забезпечує послідовне формування знань та вмінь [6].

У контексті політичної освіти формальне навчання спрямоване на засвоєння базових понять про політику, державне управління, права людини, демократичні процеси та механізми. Воно забезпечує доступ до перевірених знань, які передаються через уніфіковані навчальні матеріали. Особливістю формальної політичної освіти є інтеграція її елементів у навчальні програми з суспільствознавства, історії, права, економіки та інших дисциплін. Формальна політична освіта орієнтована на розвиток критичного мислення та відповідального громадянства. Вона створює умови для того, щоб студенти не лише отримували знання, але й вчилися застосовувати їх на практиці, аналізувати суспільні явища, брати участь у політичних дискусіях і прийнятті рішень [7].

Формальна політична освіта реалізується через різні інституції, які відіграють специфічні ролі на різних етапах навчання. Основними інституціями є школи, університети та академії, кожна з яких має свої завдання та методи впливу на формування політичної свідомості. У школах політична освіта здебільшого інтегрується в навчальні курси, такі як історія, суспільствознавство чи громадянська освіта. Учні знайомляться з основами демократії, функціями держави, конституційними правами та обов'язками громадян. Школа є важливим середовищем, де закладаються фундаментальні знання та формуються перші уявлення про політичні системи [7].

Університети займають ключову роль у формальній політичній освіті, особливо через спеціалізовані програми з політології, права, міжнародних відносин та публічного управління. Вищі навчальні заклади забезпечують глибоке вивчення політичних теорій, механізмів функціонування влади, принципів демократії та сучасних викликів. Університети також виступають платформою для наукових дискусій і досліджень, сприяючи формуванню нових поколінь експертів у політичній сфері. Академії та інші спеціалізовані навчальні заклади, зокрема школи державного управління, орієнтовані на підготовку державних службовців, політиків і лідерів громадянського

суспільства. Вони забезпечують практичні знання та навички, необхідні для ефективного управління та прийняття рішень [8].

Методи, які використовуються в формальній політичній освіті, є різноманітними й адаптованими до різних рівнів навчання. Вони спрямовані на забезпечення ефективного засвоєння знань, розвиток аналітичного мислення та активної участі в обговореннях. Лекції є основним методом подачі інформації в формальній освіті. Вони дозволяють викладачам систематично передавати знання про політичні концепції, структури влади, історичні події та актуальні проблеми. Лекційний формат є особливо ефективним для пояснення складних теоретичних питань, таких як політичні ідеології або принципи конституціоналізму [9].

Семінари забезпечують можливість активного обговорення отриманих знань. Студенти аналізують політичні ситуації, дискутують на актуальні теми, висловлюють власні позиції. Семінари сприяють поглибленому розумінню матеріалу та розвитку комунікативних навичок. Дебати є одним із найбільш інтерактивних методів, які використовуються в політичній освіті. Вони дозволяють студентам аналізувати різні точки зору на політичні питання, відстоювати власні аргументи та критично оцінювати позиції опонентів. Цей метод особливо корисний для формування вмінь публічного виступу та розвитку толерантності до різноманіття думок [9].

Рольові ігри є ефективним інструментом для симуляції реальних політичних процесів. Студенти можуть грати ролі політиків, представників громадянського суспільства або виборців, вчитися приймати рішення, враховуючи різні інтереси. Такий підхід допомагає не лише зрозуміти механізми політичного процесу, але й сформувати практичні навички співпраці та переговорів.

Формальна політична освіта має значний вплив на формування політичної культури суспільства. Вона сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян про політичні процеси, зміцнює демократичні цінності та формує відповідальне ставлення до суспільного життя. Одним із ключових аспектів

впливу формальної освіти є розвиток громадянської свідомості. Вона допомагає людям розуміти свої права та обов'язки, активно брати участь у виборчих процесах, впливати на ухвалення рішень і контролювати діяльність влади. Формальна освіта також сприяє поширенню демократичних принципів, таких як свобода слова, рівність перед законом, верховенство права. Вона формує середовище, в якому громадяни спроможні вести діалог, толерантно ставитися до різних точок зору та спільно працювати над вирішенням суспільних проблем.

Неформальна освіта характеризується гнучкістю, доступністю та індивідуалізацією, що відрізняє її від формального навчання. Вона не регулюється жорсткими навчальними програмами чи стандартами, а тому має більшу свободу у виборі тем, форматів і методів. Основною метою неформальної політичної освіти є формування громадянської компетентності шляхом практичної взаємодії з політичними та соціальними процесами. Гнучкість неформальної освіти дозволяє адаптувати навчальні програми до потреб і інтересів різних аудиторій. Наприклад, для молоді це можуть бути інтерактивні тренінги чи семінари, для дорослого населення — відкриті лекції, а для професійної спільноти — спеціалізовані конференції чи воркшопи. Цей підхід сприяє залученню різних соціальних груп до процесу політичної освіти [10].

Доступність є ще однією ключовою рисою неформальної освіти. Завдяки використанню інтернету, мобільних платформ та інших сучасних засобів комунікації, знання стають доступними навіть у найвіддаленіших куточках. Неформальна освіта також є відкритою для людей різного віку, рівня освіти та професійного досвіду. Індивідуалізація в неформальній політичній освіті дозволяє враховувати унікальні потреби та цілі кожного учасника. Завдяки цьому кожна людина має можливість отримати саме ті знання та навички, які їй потрібні для активної участі в суспільно-політичному житті [11].

Неформальна політична освіта реалізується через різноманітні форми діяльності, кожна з яких має свої особливості та переваги. Однією з найбільш поширених форм є діяльність громадських організацій. Вони відіграють важливу роль у поширенні знань про права людини, демократичні принципи та участь у громадянських ініціативах. Громадські організації проводять тренінги, воркшопи, дискусійні клуби, спрямовані на розвиток громадянської свідомості. Тренінги є особливо ефективною формою неформальної політичної освіти. Вони часто мають інтерактивний характер, спрямовані на розвиток практичних навичок, таких як лідерство, стратегічне планування, комунікація та вирішення конфліктів. Учасники таких тренінгів отримують не лише теоретичні знання, але й досвід, необхідний для роботи в політичній чи громадській сфері. Конференції, форуми та семінари створюють платформу для обміну ідеями та досвідом між експертами, громадськими активістами та звичайними громадянами. Вони дозволяють обговорювати актуальні політичні питання, шукати шляхи їх вирішення та встановлювати нові зв'язки між учасниками [12].

Засоби масової інформації (ЗМІ) є потужним інструментом неформальної політичної освіти. Через телебачення, радіо, друковані та онлайн-видання громадяни отримують інформацію про політичні події, аналітичні матеріали та думки експертів [13]. ЗМІ сприяють поширенню політичної обізнаності, але водночас можуть бути джерелом маніпуляцій чи упередженої інформації, що потребує критичного підходу з боку споживачів. Онлайн-ресурси та цифрові платформи стали важливим елементом неформальної політичної освіти. Вебінари, онлайн-курси, блоги, відеоматеріали на платформах, таких як YouTube чи Coursera, дозволяють отримувати знання у зручному форматі. Ці ресурси особливо актуальні для молоді, яка активно використовує цифрові технології.

Цифрові платформи та соціальні мережі кардинально змінюють підхід до політичної освіти. Вони забезпечують швидкий доступ до інформації, створюють простір для дискусій та обміну думками, а також сприяють

формуванню політичної свідомості широких мас населення. Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, Instagram чи TikTok, стали платформою для поширення інформації про політичні події, ініціативи та кампанії. Вони дозволяють громадянам брати участь у політичних дискусіях, обговорювати актуальні теми, взаємодіяти з політичними лідерами та громадськими організаціями. Водночас соціальні мережі можуть бути джерелом дезінформації чи пропаганди, що потребує особливої уваги до розвитку критичного мислення [14].

Доступ до інтерактивних цифрових платформ, таких як онлайн-курси чи вебінари, дозволяє громадянам здобувати знання з політичних дисциплін без прив'язки до місця чи часу. Наприклад, платформи Coursera, Khan Academy чи Udeemy пропонують курси з демократії, міжнародних відносин, прав людини тощо. Завдяки цьому кожен охочий може отримати знання на високому рівні. Цифрові технології також сприяють організації онлайн-спільнот, які об'єднують людей за інтересами чи проблемами. Такі спільноти стають місцем для обміну досвідом, спільного обговорення проблем і пошуку рішень [15].

Попри свої переваги, неформальна політична освіта стикається з низкою викликів. Один із ключових викликів — це проблема якості та достовірності інформації. У відсутності офіційного контролю за змістом навчальних матеріалів існує ризик поширення недостовірної інформації, маніпуляцій чи ідеологічної упередженості. Ще одним викликом є нерівний доступ до ресурсів. Хоча неформальна освіта загалом доступна для широких мас, соціально незахищені верстви населення чи жителі віддалених регіонів можуть стикатися з обмеженим доступом до цифрових технологій чи ресурсів. Однак перспективи розвитку неформальної політичної освіти є значними. Використання новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, віртуальної реальності та інтерактивних симуляцій, відкриває нові можливості для навчання. Інтеграція формальної та неформальної освіти

також сприяє створенню цілісної системи, що забезпечує ефективне навчання громадян.

Формальна та неформальна політична освіта є двома взаємопов'язаними складовими системи суспільного навчання, які разом сприяють формуванню обізнаного, активного й відповідального громадянства. Хоча вони різняться за своєю структурою, методами та масштабами впливу, ці дві форми навчання мають багато спільного і взаємодіють між собою, доповнюючи одна одну [16].

Формальна та неформальна політична освіта мають спільну мету — формування політичної свідомості, громадянської відповідальності та активної участі в суспільному житті. Обидві форми навчання спрямовані на підвищення рівня знань про політичні системи, демократичні процеси та права громадян. Вони також сприяють розвитку критичного мислення, необхідного для аналізу політичної інформації, ухвалення свідомих рішень і протидії маніпуляціям. Однією з ключових спільних рис є взаємодоповнюваність. Формальна освіта забезпечує систематичне засвоєння базових знань і формування фундаментальних компетентностей, тоді як неформальна пропонує гнучкість, практичність і адаптацію до актуальних потреб суспільства [16]. Наприклад, формальне навчання може дати студенту загальне розуміння принципів демократії, а участь у тренінгах або дебатах — навчити його застосовувати ці знання в реальних ситуаціях. Обидві форми освіти сприяють формуванню ключових компетентностей, таких як комунікаційні навички, здатність до аналізу, вміння працювати в команді та приймати зважені рішення. Це є особливо важливим для політичної сфери, де успіх залежить від уміння співпрацювати та ефективно взаємодіяти з іншими.

Попри спільні цілі, формальна та неформальна політична освіта суттєво відрізняються за своєю структурою, методами, масштабами впливу та доступністю. Формальна освіта має чітко структурований характер і здійснюється в рамках офіційно визначених установ, таких як школи, університети та академії. Її зміст регулюється державними освітніми

стандартами, і навчання проводиться за фіксованими програмами. Водночас неформальна освіта є значно менш структурованою і гнучкішою, оскільки вона проводиться поза межами формальних інституцій і часто орієнтована на конкретні запити учасників [16].

Формальна та неформальна освіта не лише доповнюють одна одну, але й можуть ефективно взаємодіяти, створюючи синергію для підвищення політичної обізнаності громадян. Ця взаємодія є важливою в умовах сучасного світу, де суспільно-політичні виклики стають дедалі складнішими. Формальна освіта забезпечує базові знання, які слугують основою для подальшого вдосконалення через неформальні освітні практики. Наприклад, студенти, які отримали базові знання з громадянської освіти у школі, можуть брати участь у тренінгах громадських організацій або онлайн-курсах, щоб поглибити свої знання або отримати практичні навички. Університети можуть співпрацювати з громадськими організаціями, залучаючи студентів до участі у суспільних ініціативах або проєктах, спрямованих на вирішення локальних чи глобальних політичних проблем [17].

Неформальна освіта, у свою чергу, може впливати на зміст формального навчання, надаючи інформацію про актуальні проблеми та сучасні виклики. Наприклад, результати громадських кампаній або досліджень, проведених громадськими організаціями, можуть бути інтегровані в навчальні програми формальних закладів. Це сприяє підвищенню актуальності та практичної спрямованості формальної освіти. Цифрові технології створюють нові можливості для інтеграції формальної та неформальної освіти. Онлайн-платформи дозволяють університетам пропонувати відкриті курси для широкого загалу, тоді як неформальні ініціативи можуть використовувати академічний контент для власних тренінгів та вебінарів. Ця взаємодія сприяє створенню єдиного інформаційного простору, де громадяни можуть навчатися протягом усього життя [17].

Отже, формальна та неформальна політична освіта є ключовими елементами формування свідомих, відповідальних і активних громадян. Формальна освіта забезпечує систематизовану базу знань, що закладається через навчальні програми шкіл, університетів та інших закладів. Вона є основою для формування політичних компетентностей, таких як розуміння демократичних принципів, функцій держави та механізмів прийняття рішень. Неформальна освіта, у свою чергу, забезпечує гнучкість, доступність та практичну орієнтованість, дозволяючи громадянам поглиблювати свої знання та розвивати навички у зручній для них формі. Попри різні підходи, ці форми освіти мають спільну мету — формування демократичної культури, сприяння активній політичній участі та поширення цінностей толерантності, прав людини та верховенства права. Їхня взаємодія є важливою для побудови гармонійного суспільства, де кожен громадянин усвідомлює свою роль у суспільному житті.

1.2. Вплив політичної освіти на формування цінностей і норм молоді

Цінності та норми є базовими компонентами суспільного життя, які забезпечують гармонійне функціонування спільнот, а також впливають на індивідуальну поведінку та світогляд кожної особистості. У науковому дискурсі цінності визначаються як ідеали, що відображають бажані моделі поведінки, цілі та орієнтири, якими керуються люди. Вони виконують функцію своєрідного «компасу», який допомагає орієнтуватися у складному соціальному середовищі. Норми, у свою чергу, є конкретними правилами або стандартами поведінки, які регулюють взаємодію між членами суспільства, забезпечуючи стабільність соціальних зв'язків [18].

Цінності можна умовно розділити на особистісні, соціальні та політичні. Особистісні цінності визначають внутрішні переконання людини,

які формують її ставлення до себе та навколишнього світу. Вони включають чесність, відповідальність, доброту, амбітність тощо. Соціальні цінності визначають взаємодію особистості з іншими людьми та колективом. До них належать солідарність, толерантність, повага до інших, справедливість. Політичні цінності охоплюють ставлення до влади, демократії, свобод і прав людини, участі у прийнятті рішень та громадянській активності. Політичні цінності особливо важливі для формування відповідальної громадянської позиції, яка стає основою демократичного суспільства [19].

Роль норм у структурі суспільства полягає у тому, щоб забезпечувати соціальну впорядкованість та прогнозованість взаємодії між індивідами. Норми встановлюють межі допустимої поведінки, тим самим створюючи баланс між особистими прагненнями і суспільними очікуваннями. Наприклад, такі норми, як дотримання законів чи повага до прав інших, є основою для гармонійного функціонування демократичного суспільства. Водночас норми є динамічними: вони змінюються під впливом соціальних, економічних та політичних процесів. Політична освіта може впливати на ці процеси, формуючи нові норми та адаптуючи молодь до сучасних реалій [20].

Молодь як об'єкт впливу політичної освіти заслуговує на окрему увагу. Ця вікова група характеризується підвищеною чутливістю до нових ідей, високим рівнем відкритості до експериментів та прагненням до самовираження. Соціальний та психологічний розвиток молоді визначає її готовність до сприйняття і засвоєння політичних цінностей. У цей період життя відбувається активне формування світогляду, системи переконань та поведінкових моделей. У порівнянні з іншими віковими групами, молодь є найбільш вразливою до впливу інформаційного середовища, зокрема медіа, соціальних мереж, громадських рухів. Це зумовлює потребу у створенні ефективної системи політичної освіти, яка спрямована на розвиток критичного мислення та стійкості до маніпуляцій [21].

Чутливість молоді до ідеологій пояснюється особливостями вікового періоду, зокрема пошуком ідентичності, потребою у самовизначенні та включеності в суспільне життя. У цей період формуються довгострокові переконання, які можуть визначати політичні погляди і поведінку протягом усього життя. Політична освіта здатна стати потужним інструментом у підтримці демократичних цінностей, якщо вона будується на засадах плюралізму, відкритості та об'єктивності [1].

Соціологічні та психологічні теорії формування цінностей надають важливу базу для розуміння процесу політичної соціалізації молоді. Згідно з теорією соціалізації, цінності та норми передаються через взаємодію індивіда з соціальним середовищем. Це середовище включає родину, школу, друзів, громадські інституції, а також медіа. Первинна соціалізація, яка відбувається у сім'ї, закладає основу для подальшого сприйняття політичних цінностей. Наприклад, демократичний стиль виховання у сім'ї може сприяти формуванню відкритості до нових ідей та поваги до прав інших [5].

На наступних етапах життя, особливо в юнацькому віці, значення набуває вторинна соціалізація, яка охоплює вплив школи, університету, громадських організацій. У цьому процесі ключову роль відіграють не тільки формальні знання, а й неформальні практики, такі як участь у молодіжних об'єднаннях, волонтерських проєктах, політичних акціях. Таким чином, політична освіта може сприяти переходу від пасивного засвоєння інформації до активного включення молоді у суспільне життя [22].

Іншою важливою концепцією є розвиток критичного мислення, який вважається одним із найважливіших результатів політичної освіти. Критичне мислення допомагає молоді аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та розпізнавати маніпуляції. У світі постправди, де значну частину інформації поширюють через соціальні мережі, здатність до критичного осмислення є ключовою умовою для формування об'єктивного світогляду. Розвиток критичного мислення передбачає використання інтерактивних методів навчання, таких як дебати, аналіз кейсів, симуляції

політичних процесів. Це дозволяє молоді не лише засвоїти політичні знання, а й навчитися застосовувати їх у реальному житті [23].

Політична освіта є важливим інструментом формування громадянської свідомості молоді, оскільки вона сприяє розвитку знань про основні принципи демократії, права людини, політичну культуру та механізми функціонування держави. Громадянська свідомість включає розуміння молоддю своїх прав і обов'язків, а також активну участь у житті суспільства. Політична освіта стає основою для формування відповідального громадянина, здатного не лише захищати свої права, але й виконувати свої обов'язки перед суспільством [23].

Одним із ключових елементів громадянської свідомості є знання прав і обов'язків. Політична освіта допомагає молоді усвідомити свої права, такі як право на свободу слова, участь у виборах, свободу асоціацій, а також обов'язки, зокрема дотримання законів, сплату податків, захист довкілля. Коли молодь розуміє свої права, вона стає більш впевненою у відстоюванні своїх інтересів, зверненні до державних органів у випадку порушення прав чи несправедливості. Одночасно розуміння обов'язків допомагає формувати почуття відповідальності перед суспільством та державою, що є основою ефективного функціонування демократичних систем [24].

Політична освіта також стимулює підвищення громадської активності серед молоді. Участь у виборах, волонтерських ініціативах, громадських організаціях є важливими проявами активної громадянської позиції. Молодь, яка отримала якісну політичну освіту, більш схильна брати участь у виборах, аналізувати політичні програми кандидатів та свідомо обирати представників влади. Це зменшує ризик маніпуляції електоратом і сприяє підвищенню якості політичних процесів у країні. Так само участь у громадських ініціативах дозволяє молодим людям впливати на вирішення соціальних проблем, створюючи активні спільноти, здатні змінювати суспільство [25].

Роль політичної освіти у зміцненні демократичних цінностей є надзвичайно важливою, особливо в умовах глобалізації та культурного

різноманіття. Одним із фундаментальних принципів демократії є толерантність — визнання права інших на власні переконання, традиції та цінності. Політична освіта допомагає молоді розуміти важливість культурного плюралізму та поваги до різних культур. Це особливо актуально в сучасному світі, де багато країн стикаються з проблемами інтеграції етнічних та релігійних меншин. Формування толерантності через політичну освіту сприяє зменшенню соціальної напруги та конфліктів.

Важливим демократичним принципом є усвідомлення свободи та рівності. Політична освіта допомагає молоді зрозуміти, що свобода не є абсолютною — вона обмежується правами інших. Це сприяє формуванню культури відповідальності, яка запобігає зловживанню свободами. Усвідомлення принципу рівності допомагає боротися з дискримінацією за статтю, віком, расою чи соціальним статусом. Такі цінності стають основою для побудови справедливого суспільства, у якому кожен громадянин має рівні можливості [26].

Однак політична освіта не позбавлена ризиків. Одним із негативних аспектів є можливість маніпуляції та ідеологічного тиску. У багатьох випадках політична освіта може використовуватися для пропаганди певної ідеології чи політичної позиції. Це особливо небезпечно у країнах з авторитарними режимами, де освіта стає інструментом контролю над свідомістю молоді. У таких умовах політична освіта може викривлювати реальність, зосереджуючи увагу на односторонній інтерпретації історичних подій, соціальних явищ чи міжнародних відносин. Також проблемою є дезінформація, яка поширюється через цифрові платформи та соціальні мережі. Молодь, яка активно користується сучасними технологіями, часто стає мішенню для фейкових новин, маніпулятивних повідомлень та інших форм інформаційного впливу. Політична освіта повинна включати елементи медіаграмотності, що допоможе молоді критично оцінювати інформацію, перевіряти джерела та уникати поширення недостовірних даних [27].

Для кращого розуміння впливу політичної освіти на формування цінностей молоді важливе місце займають емпіричні дослідження. Такі дослідження дозволяють оцінити, як рівень політичної освіти впливає на громадянську свідомість та політичну активність. Наприклад, дослідження в країнах Скандинавії показують, що якісна політична освіта сприяє формуванню більш активного та відповідального електорату, який свідомо обирає представників влади. У цих країнах молодь часто бере участь у громадських ініціативах, стаючи активними учасниками демократичних процесів. У той же час дослідження в країнах з перехідною економікою, таких як Україна чи Грузія, свідчать про існування проблем, пов'язаних із недостатньою інтеграцією політичної освіти у формальну систему освіти. Хоча молодь у цих країнах виявляє інтерес до політики, низька якість освіти та обмежений доступ до об'єктивної інформації створюють ризик дезорієнтації молодого покоління. Порівняння таких даних із результатами досліджень у розвинених країнах демонструє важливість інвестицій у політичну освіту як на рівні держави, так і громадських організацій [28].

Політична освіта, попри свою важливість у формуванні громадянської свідомості та цінностей молоді, стикається з низкою викликів, які значно ускладнюють її ефективну реалізацію. Однією з ключових проблем є недостатнє фінансування освітніх програм. Багато держав, особливо з перехідною економікою, надають перевагу іншим галузям, таким як економіка чи оборона, залишаючи освітню сферу на периферії уваги. У результаті навчальні заклади часто не мають необхідних ресурсів для створення якісних програм політичної освіти, проведення семінарів, тренінгів чи забезпечення учнів актуальними навчальними матеріалами. Це обмежує можливості молоді отримувати об'єктивні знання про політичні процеси, права та обов'язки громадянина [29].

Серйозною проблемою є відсутність ефективних методик викладання політичної освіти. Традиційні підходи, які зосереджуються на теоретичних аспектах, не завжди здатні зацікавити молодь та мотивувати її до активного

засвоєння матеріалу. Часто такі заняття зводяться до сухого перерахунку понять і фактів, що не створює у молодих людей відчуття зв'язку між навчанням і реальним життям. Відсутність інтерактивності, практичних кейсів та міждисциплінарного підходу позбавляє політичну освіту її основного призначення — формування критичного мислення, здатності аналізувати політичні події та приймати свідомі рішення. Низький рівень зацікавленості серед молоді становить значний виклик для політичної освіти. Багато молодих людей не вбачають прямої користі у вивченні політичних тем, вважаючи їх абстрактними або далекими від їхніх інтересів. Це особливо характерно для тих, хто не має особистого досвіду участі у громадських чи політичних ініціативах. Інколи низький рівень зацікавленості зумовлений також недовірою до політичної системи або відчуттям, що окремих громадян не здатний впливати на процеси в суспільстві. Політична апатія, яка поширена серед частини молоді, перешкоджає її включенню у політичне життя та створює додаткові перешкоди для впровадження ефективної політичної освіти [1].

Однак, незважаючи на ці виклики, існують нові підходи та перспективи розвитку політичної освіти, які можуть значно підвищити її ефективність. Одним із найважливіших інструментів сучасної політичної освіти є використання цифрових технологій. Інтернет, соціальні мережі та інтерактивні освітні платформи відкривають нові можливості для залучення молоді. Наприклад, створення інтерактивних курсів, онлайн-дискусій чи симуляцій виборчих процесів дозволяє зробити навчання більш цікавим та доступним. Використання відеоматеріалів, інфографік, гейміфікації навчального процесу допомагає не лише донести інформацію, але й закріпити її на практиці, що сприяє кращому засвоєнню [30].

Перспективним напрямком є інтеграція політичної освіти у шкільні програми. У багатьох країнах політична освіта є частиною курсу «Громадянська освіта» або «Соціальні науки», але її значення часто недооцінюється. Інтеграція політичних тем у шкільну програму з раннього

віку допоможе створити у молоді ґрунтовне розуміння основ демократії, прав людини та механізмів політичного життя. Важливо, щоб цей процес здійснювався поступово та з урахуванням вікових особливостей учнів. Наприклад, на початкових етапах освіти можна зосередитися на базових поняттях, таких як справедливість чи відповідальність, тоді як у старших класах увага може бути перенесена на складніші теми, як-от політична участь чи вирішення конфліктів [31]. Не менш важливою є роль міжнародних організацій у просуванні політичної освіти. Організації, такі як ЮНЕСКО та Європейський Союз, активно сприяють поширенню практик політичної освіти через грантові програми, навчальні матеріали та підтримку громадських ініціатив. Наприклад, у рамках програм Erasmus+ молодь має можливість брати участь у міжнародних обмінах, семінарах та тренінгах, які спрямовані на розвиток громадянських компетентностей. Такі ініціативи не лише підвищують рівень знань молоді, але й сприяють міжкультурному діалогу, формуючи толерантність та повагу до інших. Прикладом успішної ініціативи є також проекти Ради Європи, спрямовані на розвиток демократичної культури серед молоді [32]. Зокрема, «Компетентності для культури демократії» — це рамкова програма, яка допомагає навчальним закладам інтегрувати демократичні цінності у навчальний процес. Завдяки підтримці міжнародних організацій багато національних урядів впроваджують інноваційні проекти, спрямовані на розширення політичної освіти серед молоді.

Отже, політична освіта відіграє ключову роль у формуванні свідомого громадянина, який розуміє свої права та обов'язки, здатний брати активну участь у громадському житті та сприяти розвитку демократичного суспільства. Вона виступає важливим інструментом соціалізації молоді, забезпечуючи передачу фундаментальних цінностей, таких як свобода, рівність, справедливість і толерантність. Завдяки політичній освіті молодь засвоює норми поведінки, що сприяють збереженню суспільної гармонії та стабільності. Дослідження показують, що політична освіта безпосередньо

впливає на формування політичної культури молодих людей. Вона допомагає усвідомити значення демократичних принципів і механізмів, розвиває критичне мислення та спонукає до активної участі у виборчих процесах, громадських ініціативах і волонтерських рухах. Якісна політична освіта сприяє створенню відповідального електорату, здатного робити усвідомлений вибір та захищати власні права.

1.3. Особливості політичної освіти в умовах інформаційного суспільства

Розвиток інформаційного суспільства є одним із ключових факторів трансформації сучасного світу. Це поняття характеризується рядом рис, які докорінно змінюють функціонування суспільства, включаючи доступність інформації, цифровізацію всіх сфер життя та глобалізацію. У такому середовищі інформація стає стратегічним ресурсом, що впливає на економіку, культуру, соціальну взаємодію та, безумовно, на політичну сферу. Політична культура, як складова соціуму, також зазнає суттєвих змін під впливом цих процесів, що в свою чергу зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до політичної освіти [33].

Інформаційне суспільство визначається насамперед здатністю забезпечувати доступ до інформації для більшості населення за допомогою цифрових технологій. Ця доступність трансформує суспільні процеси, змінюючи механізми соціальної взаємодії, способи комунікації та формування громадської думки. Цифровізація створює нові можливості для обміну ідеями, залучення до суспільного життя та політичної участі. Разом із цим, глобалізація посилює міжкультурний обмін, відкриваючи доступ до політичних ідей і практик з усього світу. У цьому контексті політична освіта виконує важливу роль, адже саме вона допомагає індивідам розуміти складні

політичні процеси, критично оцінювати інформацію та брати активну участь у суспільному житті [34].

Сучасне інформаційне суспільство формує ряд трендів, які визначають його динаміку. Одним із головних є значне прискорення обміну інформацією. Завдяки цифровим платформам, таким як соціальні мережі, месенджери та онлайн-медіа, інформація поширюється миттєво, охоплюючи мільйони людей за короткий проміжок часу. Це створює як можливості, так і ризики. Наприклад, швидкість поширення інформації сприяє активній політичній участі громадян, але водночас збільшує ризик маніпуляцій, дезінформації та поширення фейків [23].

Зміна ролі традиційних засобів масової інформації також є значущим аспектом. Традиційні ЗМІ, такі як телебачення та друковані видання, поступово втрачають монополію на формування політичної культури. Натомість зростає вплив соціальних мереж і платформ для створення контенту, які дозволяють будь-якому користувачу бути джерелом інформації. Ці зміни знижують бар'єри для участі у політичному дискурсі, але водночас ставлять під питання якість та достовірність інформації, що використовується громадянами для прийняття рішень [35].

Вплив інформаційного суспільства не обмежується лише політичною сферою; він також змінює освіту, зокрема політичну. Традиційні формати навчання все частіше поступаються місцем онлайн-платформам, які забезпечують доступ до масових відкритих онлайн-курсів (MOOCs), інтерактивних лекцій і вебінарів. Це відкриває нові можливості для отримання знань, роблячи їх доступними для широкої аудиторії незалежно від місця проживання. Завдяки онлайн-освіті громадяни можуть отримувати актуальну інформацію про політичні процеси, аналізувати глобальні виклики та брати участь у дискусіях на міжнародному рівні [36].

Важливою складовою сучасної політичної освіти стає формування компетенцій, необхідних для ефективного навігації в інформаційному просторі. Однією з таких компетенцій є медіаграмотність, яка передбачає

здатність критично оцінювати джерела інформації, розрізняти правдиві й маніпулятивні повідомлення, а також аналізувати політичний контекст. Критичне мислення є не менш важливою навичкою, оскільки саме воно дозволяє індивідам приймати обґрунтовані рішення, зважуючи різні точки зору та враховуючи можливі наслідки. Ці навички особливо важливі в умовах інформаційної перевантаженості, коли людина щоденно стикається з величезними обсягами даних, які можуть бути суперечливими або навіть свідомо спотвореними.

Політична освіта в умовах інформаційного суспільства зазнає значних трансформацій. Зміна каналів комунікації, зростання ролі цифрових платформ і розвиток інтерактивних методів навчання визначають нові підходи до залучення громадян до політичного життя. Сьогодні громадяни не тільки є споживачами інформації, а й активно долучаються до її створення, поширення та обговорення, що суттєво впливає на формування політичної свідомості [37]. Одним із найважливіших аспектів цих змін є поява нових каналів політичної освіти. Соціальні мережі, блоги та цифрові платформи стали не просто джерелами інформації, але й просторами для обговорення політичних питань і висловлювання громадянської позиції. Такі мережі, як Facebook, Twitter, Instagram і TikTok, відіграють вирішальну роль у поширенні політичного контенту, відновлюючи доступ громадян до інформації без посередників. Це дозволяє людям обговорювати актуальні питання в реальному часі, обмінюватися ідеями та координувати громадські ініціативи. Водночас блоги і подкасти створюють можливість для більш глибокого аналізу політичних проблем, надаючи авторам свободу обирати теми і стиль викладу, які резонують із їхньою аудиторією [37].

Інтерактивність стала ключовою характеристикою сучасних форм політичної освіти. Відкритість цифрових платформ дає змогу створювати освітні програми, які стимулюють активну участь громадян. Наприклад, інтерактивні вебінари, онлайн-дискусії, віртуальні симуляції політичних процесів та рольові ігри допомагають користувачам не лише здобувати

знання, а й випробовувати їх на практиці. Такі формати залучають громадян до реальних політичних сценаріїв, моделюючи вибори, переговори чи обговорення законопроектів. Це дозволяє зрозуміти, як працюють політичні механізми, і формує навички критичного мислення, аналізу та прийняття рішень [37].

Одним із найважливіших компонентів політичної освіти в цифрову добу є медіаграмотність. Уміння критично оцінювати інформацію стає обов'язковою навичкою, необхідною для функціонування у сучасному світі. Громадяни мають здатність аналізувати джерела інформації, перевіряти її достовірність та відокремлювати факти від маніпуляцій. Це особливо важливо у боротьбі з дезінформацією, яка стала однією з головних загроз інформаційного суспільства. Маніпуляції через фейкові новини, політичну пропаганду чи цілеспрямоване викривлення фактів впливають на громадську думку і часто ведуть до поляризації суспільства. Політична освіта має сприяти виробленню механізмів захисту громадян від таких загроз через навчання основам медіаграмотності [38].

Проте розвиток політичної освіти в цифрову добу стикається з низкою викликів. Одним із них є інформаційна перевантаженість. Щодня громадяни отримують величезні обсяги даних з різних джерел, що часто призводить до утруднень у відборі важливої інформації. У такому контексті важко формувати об'єктивну картину світу, адже увага розпорошується на незначні чи малозмістовні деталі. Це послаблює здатність до глибокого аналізу та критичного мислення. Ще одним викликом є ризик маніпуляції суспільною думкою, який виникає через активне використання цифрових інструментів політичними акторами. Алгоритми соціальних мереж часто налаштовані на підвищення емоційного залучення аудиторії, що може призводити до поширення сенсаційного контенту або спотворення пріоритетів суспільного обговорення [38].

Водночас інформаційне суспільство відкриває нові можливості для політичної освіти. Розширення доступу до знань стало одним із найбільш

позитивних наслідків цифрової революції. Завдяки Інтернету люди в усіх куточках світу можуть вивчати політичні системи, аналізувати досвід інших країн, брати участь у міжнародних дискусіях і створювати власні освітні проєкти. Це особливо важливо для тих груп населення, які раніше не мали доступу до якісної освіти через географічні, економічні чи соціальні бар'єри.

Інноваційні навчальні інструменти, такі як гейміфікація та симуляції, відкривають нові горизонти для політичної освіти. Гейміфікація, тобто використання ігрових елементів у навчальному процесі, дозволяє зробити освіту більш цікавою і захопливою. Наприклад, ігри, де учасники моделюють виборчі кампанії, створюють власні політичні партії чи розробляють стратегії вирішення глобальних проблем, не лише допомагають краще зрозуміти політичні процеси, а й формують важливі практичні навички. Віртуальні симуляції дозволяють зануритися в реалістичне середовище, де користувачі можуть експериментувати з різними підходами до вирішення політичних конфліктів чи управління державою [23].

Таким чином, політична освіта в умовах інформаційного суспільства зазнає значних змін, що зумовлені розвитком цифрових технологій і трансформацією соціальних практик. Зростання ролі соціальних мереж, інтерактивність навчання, розвиток медіаграмотності та нові інструменти освіти створюють унікальні можливості для формування активного і свідомого громадянина. Проте ці можливості супроводжуються викликами, такими як інформаційна перевантаженість і маніпуляція громадською думкою, що потребує адаптації традиційних підходів до освіти. Політична освіта має стати більш гнучкою, сучасною та орієнтованою на потреби інформаційного суспільства, щоб ефективно відповідати на ці виклики і сприяти розвитку демократичних цінностей.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНИЦЬКА ЧАСТИНА

2.1. Методика проведення дослідження політичної соціалізації молоді через освіту

Методика дослідження має ключове значення для досягнення поставленої мети, а саме: визначення впливу політичної освіти на формування цінностей і норм молоді, зокрема студентів Київського інституту залізничного транспорту ДУІТ факультету «Управління залізничним транспортом» за спеціальністю «Транспортні технології на залізничному транспорті». Дослідження передбачає використання кількісного методу збору даних у формі анкетування, що є оптимальним для вивчення поглядів і переконань великої кількості респондентів, якими в цьому випадку є студенти денної форми навчання (224 особи). Методика побудована таким чином, щоб охопити різні аспекти впливу політичної освіти на студентів: рівень їхньої політичної обізнаності, розуміння демократичних цінностей, громадянських норм і ставлення до політичної активності.

На першому етапі роботи буде розроблено анкету, яка складатиметься із кількох взаємопов'язаних блоків питань. Анкета матиме змішаний характер, що передбачає використання як закритих (для кількісного аналізу), так і відкритих (для отримання якісної інформації) запитань. Закриті запитання дозволять визначити статистичні тенденції та загальні настрої серед студентів, тоді як відкриті запитання дадуть змогу зрозуміти індивідуальні думки та пропозиції респондентів. Перед початком анкетування респондентів буде поінформовано про мету дослідження, забезпечено гарантію анонімності та пояснено, що участь є добровільною. Це дозволить створити сприятливу атмосферу для чесного та відкритого заповнення анкет.

Збір даних буде організовано шляхом електронного та очного анкетування. Для електронного анкетування планується використовувати

зручну онлайн-платформу (наприклад, Google Forms), що дозволить студентам легко заповнити анкету у зручний для них час. Очне анкетування, у свою чергу, передбачає особисте розповсюдження друкованих анкет під час лекцій або інших навчальних заходів. Такий комбінований підхід сприятиме максимальному залученню респондентів.

Наступним етапом є аналіз отриманих даних. Для цього зібрану інформацію буде оброблено з використанням статистичних методів аналізу. Закриті запитання будуть піддані кількісному аналізу, що включатиме обчислення часток, середніх значень, розподілів відповідей і візуалізацію даних у вигляді діаграм і графіків. Відповіді на відкриті запитання буде проаналізовано за допомогою якісного контент-аналізу, що дозволить виявити ключові ідеї, думки та тенденції.

Для забезпечення точності та об'єктивності результатів дослідження особливу увагу буде приділено вибірковій сукупності. Планується охопити всі курси факультету «Управління залізничним транспортом», щоб отримати репрезентативні дані щодо впливу політичної освіти серед різних вікових груп студентів. Після завершення аналізу даних буде сформовано висновки, які дадуть змогу оцінити ефективність політичної освіти як механізму формування цінностей і норм молоді. У висновках буде також надано рекомендації для вдосконалення освітніх програм із урахуванням потреб студентів, їхніх цінностей і ставлення до політичної активності.

Таким чином, методика дослідження охоплює всі необхідні етапи: підготовку анкети, організацію збору даних, їх обробку та аналіз, що дозволить досягти мети дослідження та отримати якісні й кількісні результати. Зібрані дані стануть основою для оцінки ефективності політичної освіти у формуванні цінностей і норм студентів, а також для виявлення слабких місць у поточній системі освіти. Результати дослідження можуть бути використані для подальших наукових робіт та вдосконалення освітніх програм у межах спеціальності. Це сприятиме розвитку більш свідомої та активної громадянської позиції серед молоді.

2.2. Аналіз результатів опитування спостережень серед молоді

Політична освіта відіграє важливу роль у процесі формування громадянської свідомості та соціалізації молоді. У сучасному суспільстві, яке характеризується динамічними змінами та необхідністю активної участі громадян у суспільно-політичних процесах, виникає потреба у формуванні нового покоління, здатного усвідомлено взаємодіяти з державними інституціями, захищати свої права та виконувати обов'язки. В цьому контексті політична освіта виступає важливим механізмом, який сприяє формуванню системи цінностей, норм і політичної культури.

Дослідження має на меті визначити вплив політичної освіти на політичну соціалізацію молоді, зокрема студентів факультету «Управління залізничним транспортом» Київського інституту залізничного транспорту ДУІТ. Основним інструментом дослідження стало анкетування, проведене серед студентів денної форми навчання. Участь у дослідженні взяли 224 студенти, що забезпечило репрезентативність вибірки для аналізу впливу політичної освіти на їхнє сприйняття суспільно-політичних явищ та готовність до активної участі у громадському житті.

Актуальність дослідження зумовлена потребою розуміння того, наскільки ефективними є сучасні форми політичної освіти та як вони впливають на розвиток громадянської активності, соціальної відповідальності та інтересу до суспільних питань. У цьому контексті важливо також виявити бар'єри, які заважають молоді повноцінно залучатися до політичного життя, і запропонувати шляхи їх подолання. Анкетування дало змогу зібрати дані щодо віку студентів, їхнього рівня політичної обізнаності, участі у навчальних курсах з політичної тематики та впливу таких курсів на їхні переконання і поведінку. Також було розглянуто аспекти політичної активності, зокрема участь у виборах, громадських чи волонтерських проектах, а також ставлення до різних форм політичної освіти. Результати дослідження допоможуть краще зрозуміти, як сучасна

політична освіта впливає на молодь, та стануть основою для розробки рекомендацій щодо підвищення її ефективності як важливого інструменту соціалізації.

Методологія дослідження базувалася на використанні анкетування як основного інструменту збору даних. Анкета була структурована таким чином, щоб забезпечити повне охоплення ключових аспектів дослідження. Вона складалася з чотирьох основних блоків питань: загальні питання, які стосувалися демографічних характеристик респондентів (вік, курс, рівень політичної обізнаності); питання, пов'язані з політичною освітою та її впливом на студентів; питання про політичну активність молоді; а також відкриті питання, що дозволяли студентам висловити свої думки у вільній формі.

Опитування було проведене анонімно, що забезпечувало респондентам комфортні умови для надання чесних відповідей. Участь у дослідженні була виключно добровільною, що додатково підкреслювало етичність дослідницького процесу. Вибірка складалася зі студентів факультету «Управління залізничним транспортом» Київського інституту залізничного транспорту ДУІТ. До опитування долучилися 224 студенти денної форми навчання, що включали представників різних курсів. Така вибірка дозволяє отримати достатньо репрезентативні дані, які можуть бути використані для аналізу тенденцій у молодіжному середовищі. Процес збору даних був організований за допомогою паперових анкет, які роздавалися студентам під час занять. Цей підхід дав змогу забезпечити високу відповідь і мінімізувати втрати даних, які могли б виникнути під час онлайн-опитування. Усі зібрані дані оброблялися в узагальненій формі, що гарантувало конфіденційність отриманої інформації.

Розподіл респондентів за віковими групами вказує на переважання молоді у віці 19–20 років, що складає 42% від загальної кількості опитаних. У віковій групі 17–18 років було 25%, у групі 21–22 років – 20%, а студенти старше 23 років становили лише 13%. Щодо розподілу за курсами, найбільше

респондентів було з 1-го курсу (35%) та 2-го курсу (30%), тоді як студенти 3-го курсу становили 20%, а 4-го курсу – 15%.

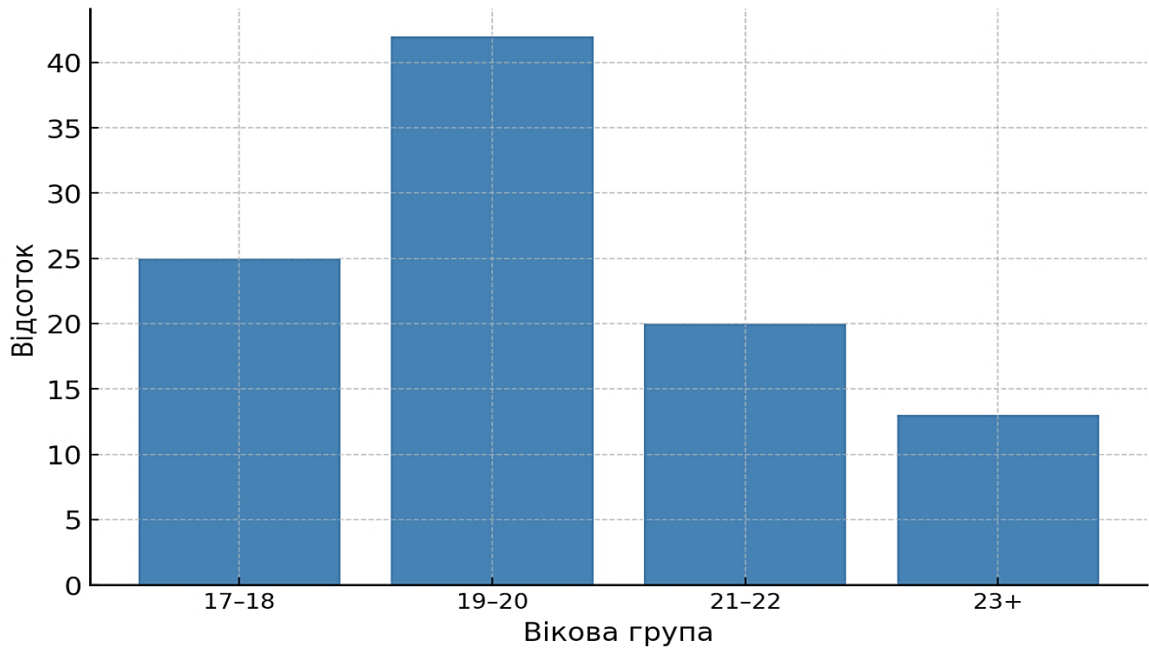

Рис. 2.1. Розподіл студентів за віковими групами

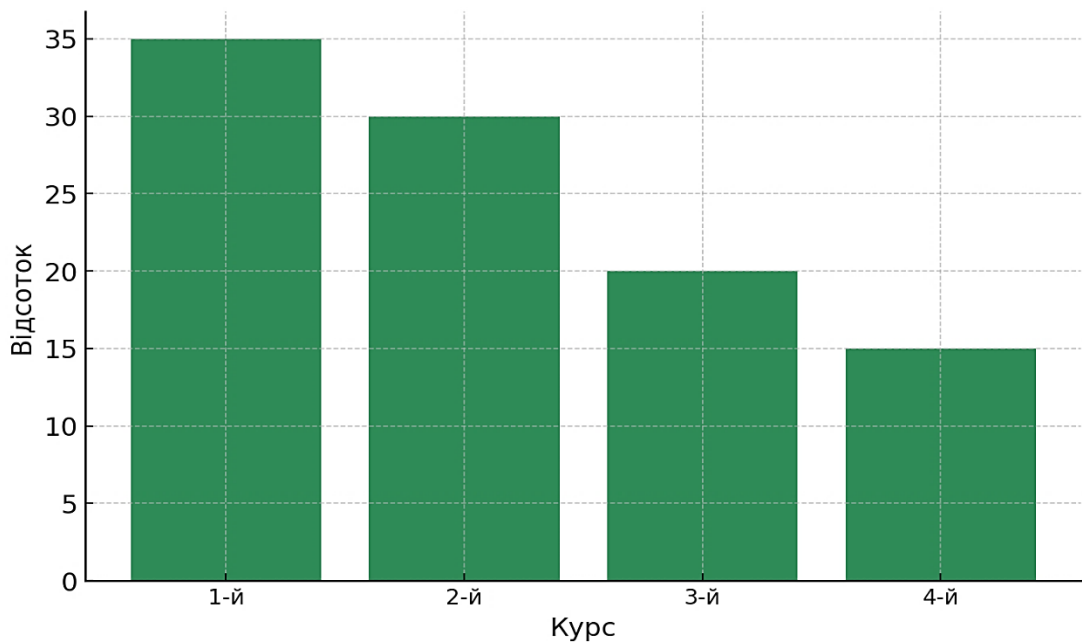

Рис. 2.2. Розподіл студентів за курсами

Студенти оцінювали свій рівень політичної обізнаності наступним чином: 12% вважали його високим, 45% – середнім, 30% – низьким, а 13% не

з змогли визначитися. Щодо частоти отримання інформації про політичні події, 25% студентів заявили, що роблять це щодня, 40% – раз на тиждень, 20% – раз на місяць, і 15% майже ніколи.

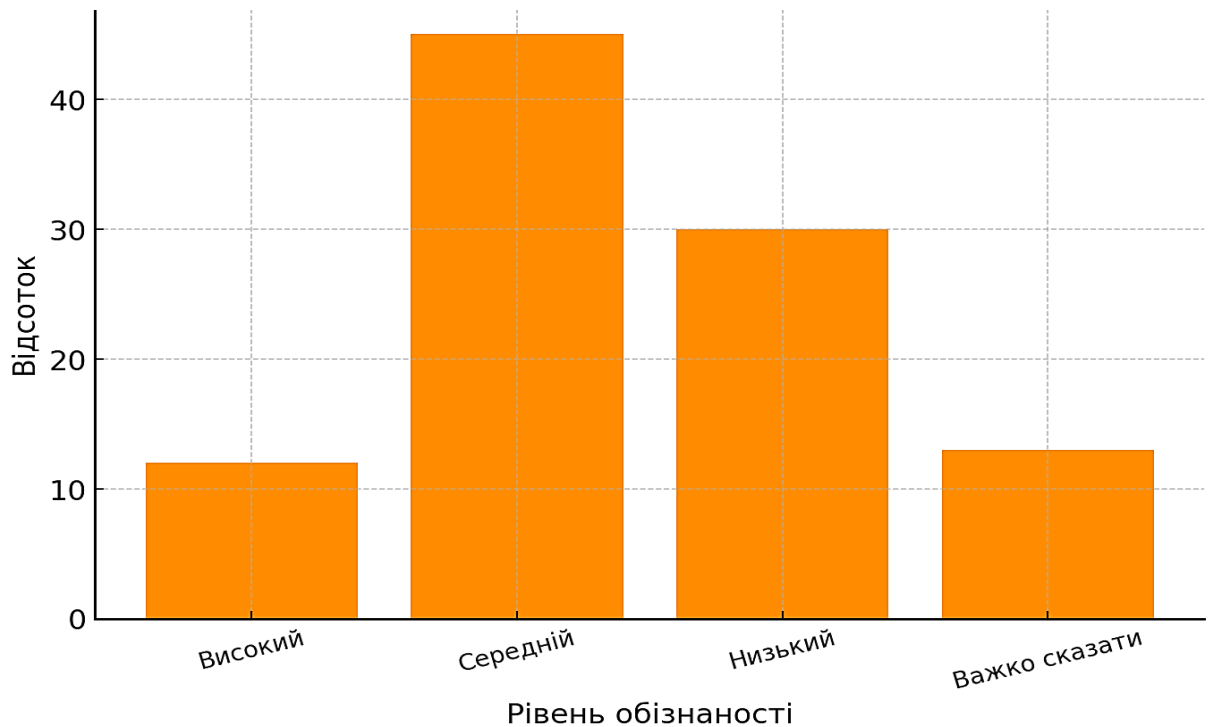

Рис. 2.3. Рівень політичної обізнаності студентів

Дані свідчать, що 58% студентів проходили навчальні курси або заняття з політичної освіти, тоді як 42% – ні. Серед найпопулярніших тем, які висвітлювалися на таких курсах, лідирують «Основи демократії» (45%) та «Громадянські права та обов'язки» (35%). Менш популярними були «Законодавчі основи держави» (15%) та «Політичні партії та вибори» (5%). Вплив політичних курсів на розуміння політичних процесів оцінювався студентами так: 40% зазначили, що заняття вплинули значно, 45% – частково, а 15% не побачили змін. Щодо формування громадянської активності, 65% респондентів вважають, що політична освіта цьому сприяє, а 35% мають протилежну думку.

Щодо участі у виборах, 60% студентів заявили, що беруть участь у голосуванні, 25% ще не мали права голосу, а 15% зазначили, що не беруть

участі у виборах. У громадських або волонтерських проектах регулярно беруть участь 20% респондентів, кілька разів – 35%, а 45% зізналися, що не брали участі. На запитання, чи впливає політична освіта на готовність молоді брати участь у політичному житті, 50% відповіли, що впливає позитивно, 30% зазначили, що не бачать впливу, а 20% вагалися з відповіддю. Стосовно ставлення до захисту прав людини, 70% вважають, що політична освіта відіграє позитивну роль, а 30% – ні. Щодо соціальної відповідальності, 65% респондентів погодилися з її важливістю, тоді як 35% зазначили протилежне.

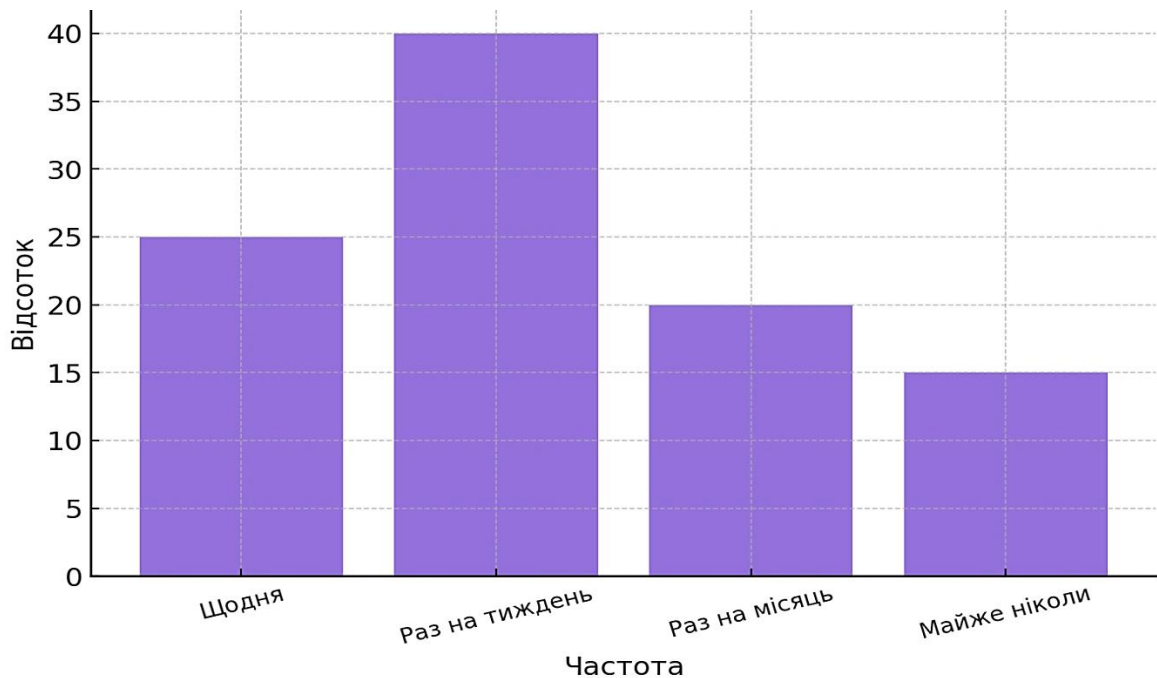

Рис. 2.4. Частота отримання інформації про політичні події

Серед відповідей студентів на відкриті питання варто виділити наступні думки:

1. «Політична освіта допомагає краще розуміти свої права та обов'язки, а також суспільні процеси».
2. «Хотілося б більше інтерактивних форматів навчання, таких як дебати чи рольові ігри».
3. «Не вистачає практичних знань про політичну систему України та інструментів громадянської участі».

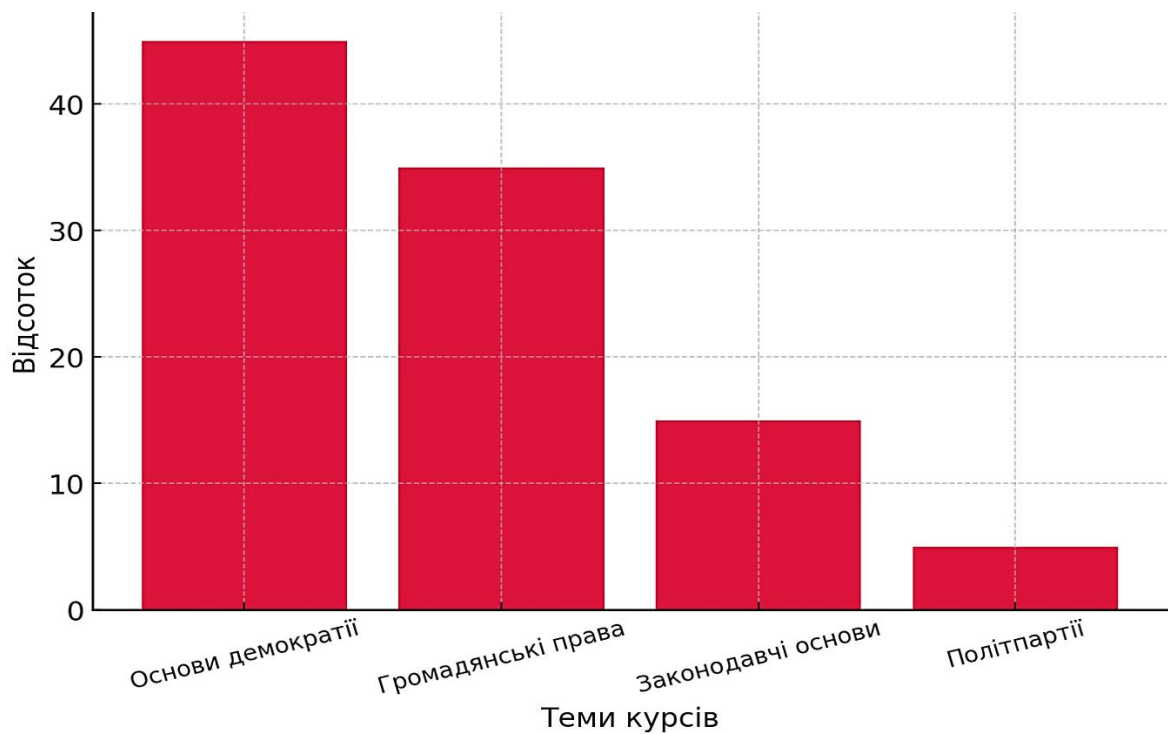

Рис. 2.5. Популярність тем курсів політичної освіти

Отже, результати проведеного анкетування серед студентів факультету «Управління залізничним транспортом» Київського інституту залізничного транспорту ДУІТ продемонстрували кілька важливих тенденцій. По-перше, основну частину респондентів складає молодь у віці 19–20 років, яка становить 42% від усіх опитаних. Також варто відзначити, що більшість студентів (65%) оцінюють свій рівень політичної обізнаності як середній або низький, що вказує на потенціал для вдосконалення системи політичної освіти в закладі.

По-друге, значна частка студентів (58%) уже проходила навчальні курси або заняття, присвячені політичній освіті. Найбільш популярними темами були «Основи демократії» та «Громадянські права та обов'язки», що свідчить про високий інтерес до базових понять політичної системи та правової культури. Проте менш ніж 20% студентів відзначили актуальність тем, пов'язаних із законодавчими основами держави чи політичними партіями, що може свідчити про недостатнє охоплення цих аспектів у

навчальних програмах. Дослідження показало, що політична освіта значно впливає на формування політичної активності та соціальної відповідальності молоді. Так, 65% респондентів вважають, що політична освіта сприяє громадянській активності, а 70% відзначили її вплив на ставлення до захисту прав людини. Однак участь у громадських та волонтерських проектах залишається невисокою: лише 20% студентів беруть участь регулярно, тоді як 45% взагалі не залучені. Окремо варто звернути увагу на те, що 50% студентів вважають політичну освіту важливим фактором, що сприяє залученню молоді до політичного життя. Водночас 30% зазначили, що не бачать такого впливу, а 20% вагалися із відповіддю. Це вказує на необхідність удосконалення методик викладання політичної освіти та застосування більш інтерактивних форматів, таких як дебати чи рольові ігри, що були згадані у відкритих відповідях студентів.

Таким чином, дослідження підтвердило важливість політичної освіти як механізму соціалізації молоді та її впливу на громадянську свідомість. Разом із тим, воно виявило низку проблем, які потребують вирішення, зокрема необхідність розширення тематичного охоплення курсів та залучення студентів до практичної громадської діяльності. Це дозволить не лише підвищити рівень політичної обізнаності, але й сприяти формуванню активної та відповідальної громадянської позиції серед молоді.

2.3. Рекомендації щодо вдосконалення політичної освіти для молоді

Політична освіта є невід'ємним елементом формування активної громадянської позиції, розуміння молоддю своїх прав та обов'язків, а також її участі у суспільно-політичному житті. З огляду на результати проведеного дослідження, що свідчать про недостатній рівень політичної обізнаності серед студентів та низький рівень їхньої участі в громадській і політичній діяльності, виникає необхідність розробки та впровадження нових підходів

до політичної освіти. Вдосконалення політичної освіти має бути спрямоване на підвищення її практичної цінності, забезпечення доступності та ефективності, а також на стимулювання зацікавленості молоді до політичних процесів.

Сучасна система політичної освіти стикається з численними проблемами, які обмежують її ефективність. Головною є надмірна теоретична спрямованість навчальних програм, які здебільшого зосереджуються на теоретичних аспектах, таких як основи демократії чи законодавчі норми, без належного акценту на практичне застосування. Це знижує зацікавленість молоді, яка прагне здобувати знання з практичною цінністю. Суттєвою проблемою є недостатнє використання інтерактивних методів навчання. Традиційні лекційні форми викладання не сприяють залученню студентів до активної участі, що суттєво знижує їхню мотивацію.

Обмежений доступ до якісних освітніх ресурсів також створює значні труднощі. Не всі заклади мають можливість впроваджувати сучасні методики, використовувати мультимедійні технології або залучати експертів-практиків, що позначається на якості освіти. Політична освіта недостатньо інтегрована в позанавчальний простір. Молодь рідко отримує досвід участі у реальних громадських чи політичних процесах, таких як дебати, волонтерські проєкти чи вибори. Також відсутній індивідуалізований підхід, який враховував би різний рівень обізнаності та інтересів студентів, що ускладнює адаптацію навчального матеріалу до їхніх потреб. Ці проблеми вимагають системних змін задля підвищення ефективності політичної освіти.

Рекомендації щодо вдосконалення політичної освіти:

1. Інтеграція практичного компоненту. Політична освіта має бути зосереджена не лише на передачі теоретичних знань, а й на розвитку практичних навичок. Наприклад, у програми слід включити симуляції політичних процесів, такі як вибори, моделювання роботи парламенту чи місцевих рад. Це дозволить студентам зрозуміти механізми прийняття рішень та важливість участі у політичному житті.

2. Використання інтерактивних методів навчання. Інтерактивні методи, такі як дебати, рольові ігри, дискусії та тренінги, сприяють підвищенню інтересу студентів до політичних тем. Наприклад, рольова гра з моделюванням роботи ООН чи обговорення актуальних політичних подій може стати ефективним способом залучення молоді до політичної освіти.

3. Розширення доступу до освітніх ресурсів. Впровадження цифрових платформ для політичної освіти, таких як онлайн-курси, відеолекції, вебінари та інтерактивні додатки, забезпечить доступність політичної освіти для широкого кола молоді. Крім того, слід сприяти перекладу та адаптації світових освітніх ресурсів для використання в українських реаліях.

4. Залучення експертів та практиків. Залучення до навчального процесу представників політичної сфери, громадських організацій чи волонтерських рухів сприятиме формуванню у студентів практичного уявлення про політичні процеси. Експерти можуть ділитися своїм досвідом, проводити майстер-класи та розповідати про реальні виклики, з якими вони стикаються.

5. Створення умов для участі в реальних політичних та громадських процесах. Заклади освіти повинні стимулювати участь студентів у виборах, громадських ініціативах чи волонтерських проектах. Наприклад, можна організувати молодіжні виборчі кампанії або проекти, пов'язані з місцевими соціальними ініціативами. Це не лише підвищить рівень обізнаності, а й сприятиме формуванню відповідального ставлення до участі у суспільному житті.

6. Індивідуалізований підхід до навчання. Освітні програми мають враховувати різний рівень зацікавленості студентів у політиці. Для цього слід впроваджувати гнучкі програми навчання, які дозволяють студентам обирати теми або формати, що найбільше відповідають їхнім інтересам. Наприклад, для одних студентів важливішими можуть бути питання громадянських прав, а для інших – економічна політика.

7. Систематичний моніторинг та оцінка програм політичної освіти. Необхідно регулярно оцінювати ефективність освітніх програм шляхом опитувань студентів, аналізу їхньої участі у громадських проектах чи моніторингу змін у рівні політичної обізнаності. Отримані дані слід використовувати для вдосконалення програм.

Впровадження запропонованих рекомендацій вимагає системного підходу та співпраці між закладами освіти, державними установами та громадськими організаціями. Для початку необхідно створити спеціальні програми підвищення кваліфікації для викладачів, які працюють у сфері політичної освіти. Вони повинні бути обізнані з новітніми методиками навчання та мати доступ до сучасних освітніх ресурсів. Слід створити національну платформу для координації ініціатив у сфері політичної освіти. Ця платформа може об'єднати зусилля різних організацій, забезпечити обмін досвідом та поширення найкращих практик. Фінансування також відіграє ключову роль. Необхідно залучати державні та міжнародні фонди для підтримки програм політичної освіти, що забезпечить можливість їх реалізації навіть у малих громадах.

Отже, удосконалення політичної освіти для молоді є важливим кроком до формування активного та свідомого громадянського суспільства. Запропоновані рекомендації, такі як інтеграція практичного компоненту, використання інтерактивних методів, розширення доступу до освітніх ресурсів, індивідуалізація навчання та систематичний моніторинг, сприятимуть підвищенню ефективності політичної освіти. Реалізація цих заходів можлива лише за умов співпраці між освітніми закладами, державними установами та громадськістю, а також за підтримки відповідного фінансування. У результаті молодь отримає необхідні знання та навички, які допоможуть їй брати активну участь у політичному житті країни та сприяти її розвитку.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ

3.1. Аналіз сучасних програм політичної освіти в Україні та за кордоном

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна зіткнулася з необхідністю формування демократичної політичної культури, адже попередня радянська система виховувала громадян у межах авторитарних ідеалів. У цей період політична освіта стала важливим елементом суспільних реформ, спрямованих на забезпечення правової держави та розбудову громадянського суспільства. Проте перші роки незалежності характеризувалися слабкою інституційною базою для розвитку політичної освіти.

На початку 2000-х років було внесено низку змін у законодавство, спрямованих на інтеграцію громадянської та політичної освіти у формальну систему освіти. Важливим етапом стало впровадження у шкільну програму окремих курсів, що стосуються громадянських прав, демократії та правової культури. Наприклад, у 2018 році в українських школах запровадили курс «Громадянська освіта», який став обов'язковим для учнів 10-х класів. Цей курс охоплює питання демократичного управління, громадянської участі, прав людини та толерантності. Також було створено механізми для підтримки позашкільної освіти, спрямованої на розвиток лідерських якостей та політичної обізнаності. Політична освіта в Україні також зазнала впливу міжнародних стандартів, особливо в рамках співпраці з Європейським Союзом та міжнародними організаціями. Було впроваджено ініціативи для молоді, що спрямовані на її активну участь у політичних процесах. У контексті децентралізації значну увагу приділили підготовці місцевих лідерів, здатних впроваджувати реформи [39].

Одним із найбільш показових прикладів політичної освіти в Україні є курс «Громадянська освіта», впроваджений у шкільну програму. Цей курс розроблено з урахуванням міжнародного досвіду та адаптовано до реалій українського суспільства. Його метою є формування критичного мислення, толерантності та розуміння демократичних принципів серед молоді. Учні вивчають основи Конституції, права людини, принципи виборчих процесів, а також розглядають питання екології та сталого розвитку. Успішне впровадження курсу стало важливим кроком у вихованні політично свідомого покоління [40].

Серед позашкільних ініціатив важливо згадати Відкритий університет реформ, організований Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) [41]. Ця програма орієнтована на молодь, яка прагне поглибити свої знання про реформи, демократію та громадянське суспільство. Навчання охоплює теоретичні заняття, практичні завдання та зустрічі з експертами. Також в Україні діє «Школа молодого політика» [42], яка пропонує тренінги для молодих активістів, зацікавлених у політичній діяльності. Програма акцентує увагу на практичних аспектах політичної діяльності, зокрема веденні виборчих кампаній, організації роботи політичних партій та комунікаціях із виборцями. Окрім цього, існують регіональні ініціативи, такі як громадські хаби та молодіжні центри, які організовують воркшопи, дискусії та тренінги, присвячені політичній та громадянській активності. Такі програми особливо актуальні у громадах, які переживають процеси децентралізації, адже вони сприяють підготовці місцевих лідерів.

Міжнародні організації відіграють значну роль у розвитку політичної освіти в Україні. Наприклад, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) підтримує програми, спрямовані на підвищення обізнаності громадян про виборчі процеси та демократичні інститути. Вони організовують інформаційні кампанії, тренінги для спостерігачів на виборах та проекти для залучення молоді до політичної участі [43].

Фонд Конрада Аденауера активно співпрацює з українськими організаціями, надаючи гранти на освітні ініціативи. Їхні програми охоплюють широкий спектр питань: від політичного лідерства до правової культури та європейської інтеграції. Особливий акцент робиться на навчанні місцевих політиків і громадських активістів [44].

Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні спрямована на інтеграцію демократичних принципів у життя громадян. Вона фінансує проекти, які сприяють залученню молоді, жінок і меншин до політичних процесів. Окремою складовою діяльності ПРООН є підтримка освітніх ініціатив для формування громадянських компетенцій [45].

Політична освіта в Україні демонструє як позитивні результати, так і виклики. Позитивним прикладом є впровадження курсу "Громадянська освіта", який сприяє підвищенню обізнаності молоді про демократичні процеси та права людини. Такі програми, як Відкритий університет реформ і Школа молодого політика, надають практичні знання та навички, які допомагають молоді долучатися до політичної діяльності. Втім, існують і значні проблеми. Однією з них є недостатнє фінансування політичної освіти, що обмежує доступ до якісних програм у віддалених регіонах. У сільській місцевості бракує ресурсів і кваліфікованих викладачів для впровадження таких ініціатив. Відсутність чіткої стратегії на державному рівні ускладнює системний розвиток політичної освіти [46].

Європейський Союз надає великого значення політичній освіті як засобу підтримки демократії, розвитку політичної культури та забезпечення рівності. У країнах ЄС політична освіта інтегрована як у формальну систему навчання, так і в позашкільні ініціативи, що сприяють підвищенню громадянської обізнаності серед усіх вікових груп. Одним із найбільш показових прикладів є Німеччина, яка має розвинену систему політичних академій, що діють під егідою різних фондів. Серед них слід виділити Фонд Конрада Аденауера [44], орієнтований на підготовку політичних лідерів, просування демократичних цінностей та підтримку міжнародного діалогу.

Фонд Фрідріха Еберта [47], що працює за соціал-демократичними принципами, проводить освітні програми з питань соціальної справедливості, економіки та політики. Обидва фонди пропонують численні семінари, воркшопи та стипендії, які охоплюють як молодих людей, так і представників різних професійних груп. Завдяки цим інституціям Німеччина розвиває не лише політичну грамотність, а й культуру активної громадянської участі.

Швеція, у свою чергу, робить акцент на залученні молоді до політичного життя через програми, що сприяють рівності та інклюзивності. Політична освіта є обов'язковим компонентом шкільного навчання, а також підтримується широким спектром молодіжних організацій. У Швеції діють молодіжні ради, які функціонують у співпраці з муніципалітетами. Ці ради є інструментом, що дозволяє молодим людям висловлювати свої ідеї та брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні. Такий підхід забезпечує не лише розуміння політичних процесів, а й створює платформу для практичного досвіду [48].

Система політичної освіти у США орієнтована на формування громадянської свідомості та розвиток лідерських якостей серед населення. Громадянська освіта інтегрована у шкільну програму й охоплює широкий спектр питань: від історії США та конституційного права до навичок критичного мислення та обговорення актуальних соціальних проблем. У школах значна увага приділяється вивченню прав і обов'язків громадян, а також ролі виборчої системи. Заняття часто проводяться у формі дискусій, моделювання судових процесів чи виборів, що допомагає учням краще розуміти демократичні механізми [49].

На позашкільному рівні США активно розвивають курси лідерства та громадського активізму. Програми, такі як Teach For America або Youth Leadership Initiative [50,51], спрямовані на розвиток майбутніх лідерів через практичне навчання. Учасники таких програм отримують знання про політичну систему, принципи управління та навички громадянської участі. Великою популярністю користуються молодіжні форуми, що дозволяють

учасникам обговорювати актуальні політичні теми та створювати власні ініціативи. Важливим елементом американської моделі є використання технологій для забезпечення доступності політичної освіти. Наприклад, платформи на кшталт iCivics пропонують інтерактивні онлайн-курси, симуляції урядових процесів та ігри, що допомагають учням краще засвоювати знання [52].

Роль міжнародних організацій у просуванні політичної освіти важко переоцінити. ЮНЕСКО активно підтримує ініціативи з громадянської освіти, спрямовані на формування глобальної громадянської свідомості [53]. Організація пропонує рекомендації щодо інтеграції політичної освіти у навчальні програми різних країн та фінансує проекти, які сприяють демократичному розвитку. Рада Європи також виступає важливим гравцем у сфері політичної освіти. Її програма «Демократична школа» надає методологічну підтримку закладам освіти для розробки курсів, що базуються на європейських цінностях [54]. Рада сприяє поширенню принципів толерантності, взаємоповаги та залучення до політичних процесів через освітні матеріали, тренінги та міжнародні конференції. Також важливу роль відіграє Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка реалізує проекти для зміцнення демократичних інститутів через освітні програми. Вони акцентують увагу на важливості прозорості, верховенства права та рівного доступу до політичної участі [55].

Аналіз міжнародного досвіду політичної освіти свідчить про кілька ключових тенденцій. По-перше, інтеграція політичної освіти у формальну систему навчання є фундаментальною для забезпечення її широкого охоплення. Шкільні курси, як-от у Німеччині чи Швеції, створюють основу для розвитку політичної культури з раннього віку. По-друге, позашкільні ініціативи, включно з тренінгами, молодіжними форумами та програмами лідерства, дозволяють залучати до політичного життя більш активну аудиторію. Важливою тенденцією є використання цифрових технологій, які підвищують доступність політичної освіти. Інтерактивні онлайн-курси,

симуляції та цифрові платформи відкривають нові можливості для навчання, зокрема у віддалених регіонах чи серед людей із обмеженим доступом до традиційних форм освіти. Міжнародний досвід демонструє, що успішна політична освіта базується на поєднанні формальних та неформальних ініціатив, а також на активній підтримці з боку держави та громадянського суспільства. Україна може використовувати ці підходи для вдосконалення власної системи політичної освіти, адаптуючи найкращі практики до своїх потреб.

Програми політичної освіти в Україні та за кордоном мають спільні риси, зокрема прагнення формувати демократичну культуру та залучати громадян до активної участі у суспільному житті. Основними формами реалізації є курси, тренінги та онлайн-ресурси, які доступні для різних вікових та соціальних груп. Однак існують і суттєві відмінності. За кордоном рівень фінансування та державної підтримки таких програм значно вищий, що забезпечує їхню сталість і широку доступність. Крім того, інституційна структура у багатьох країнах більш розвинена, із залученням потужних фондів, університетів та міжнародних організацій. Україна може перейняти інноваційні підходи, які активно використовуються за кордоном, зокрема інтерактивні технології та цифрові платформи. Також важливо впровадити сталі моделі фінансування, які включатимуть участь держави, приватного сектора та міжнародних донорів, що дозволить підвищити ефективність і доступність політичної освіти.

Отже, аналіз сучасних програм політичної освіти в Україні та за кордоном показав, що ця сфера є ключовою для формування демократичного суспільства, активізації громадян і підтримки реформ. В Україні політична освіта поступово розвивається, пропонуючи як формальні, так і неформальні формати навчання, такі як шкільний курс громадянської освіти, тренінги для молоді та ініціативи громадських організацій. Водночас, існують виклики, серед яких недостатнє фінансування, низька обізнаність населення та обмежена доступність програм у сільській місцевості. Міжнародний досвід

свідчить про те, що інтеграція політичної освіти у формальну систему, використання цифрових технологій та сталі моделі фінансування можуть значно підвищити ефективність цих програм. Розвинені країни також демонструють успішні приклади залучення молоді через інноваційні формати навчання, такі як інтерактивні платформи, симуляції та молодіжні ради. Для України важливо адаптувати ці практики, зокрема розвивати цифрові освітні ресурси, залучати бізнес та міжнародні організації до підтримки політичної освіти, а також підвищувати рівень державної підтримки. Ці кроки дозволять створити більш доступну, якісну та ефективну систему політичної освіти, необхідну для розвитку демократії.

3.2. Роль молодіжних організацій і рухів у політичній соціалізації

Молодіжні організації та рухи є важливим механізмом політичної соціалізації молоді, що сприяє формуванню їхніх політичних поглядів, цінностей та активної громадянської позиції. Політична соціалізація — це процес, у межах якого людина засвоює норми, правила, традиції та цінності політичного життя, а також навчається орієнтуватися у політичному середовищі. У цьому процесі молодіжні організації відіграють ключову роль, адже вони створюють простір для активної участі молоді у суспільних та політичних процесах. Молодіжні організації, як правило, об'єднують молодих людей навколо спільних інтересів, цінностей чи цілей. Їх діяльність спрямована на інформування, освітню роботу, а також організацію заходів, спрямованих на розвиток громадянської відповідальності. Молодь, яка долучається до таких об'єднань, здобуває знання про політичну систему, її функції та значення, що сприяє їх залученню до політичного життя.

Молодіжні організації — це добровільні об'єднання молодих людей, створені для реалізації соціальних, культурних, освітніх чи політичних цілей. Їх зв'язок із політичною соціалізацією полягає в тому, що вони стають

посередниками між молоддю та політичними інституціями, допомагаючи зрозуміти принципи функціонування держави, партійної системи та демократичних процедур. Також вони є платформою для формування громадянської свідомості та набуття практичних навичок участі в суспільному житті. Історично молодіжні рухи відігравали значну роль у політичних процесах. Наприклад, у 1960-х роках молодіжні організації активно брали участь у боротьбі за громадянські права у США, організовуючи акції протесту та демонстрації [56]. В Україні студентські рухи відіграли важливу роль під час Революції на граніті 1990 року та Євромайдану у 2013–2014 роках, коли саме молодь стала рушійною силою протестів, відстоюючи демократичні цінності. Ці приклади демонструють, як молодіжні організації здатні формувати політичну свідомість та мобілізувати молодь для активної участі в суспільному житті.

Одна з ключових функцій молодіжних організацій — це інформування молоді про політичні процеси та структури. Молодь, яка бере участь у діяльності таких організацій, отримує можливість ознайомитися з принципами демократії, правами і обов'язками громадянина, механізмами ухвалення рішень у суспільстві. Це дозволяє їм краще зрозуміти політичну систему та її значення у житті суспільства. Другою важливою функцією є формування громадянської відповідальності. Молодіжні організації навчають молодих людей критично оцінювати події, висловлювати власну думку, брати відповідальність за прийняті рішення. Наприклад, участь у волонтерських проектах або громадських акціях допомагає молоді усвідомити власну роль у суспільстві та важливість активної участі в його розвитку [1]. Важливою функцією є навчання практичної участі у суспільному житті. Молодь, залучена до роботи в організаціях, має змогу брати участь у виборчих кампаніях, дискусіях, дебатах, що сприяє розвитку їхніх лідерських якостей. Організація заходів, участь у розробці суспільно важливих ініціатив та співпраця з іншими громадськими структурами

дозволяють їм застосовувати отримані знання на практиці, створюючи фундамент для активної громадянської позиції [2,5].

Молодіжні організації відіграють важливу роль у демократичних державах, сприяючи залученню молоді до політичного процесу. Наприклад, у США організація Young Democrats of America допомагає молоді розвивати лідерські навички, брати участь у виборах і формувати політичну свідомість. В Європі молодіжні організації, такі як Молодіжний форум Європейського Союзу, сприяють підвищенню обізнаності про європейські цінності та політичні процеси серед молоді різних країн [57].

В Україні важливу роль у політичній соціалізації відіграють такі організації, як Національна молодіжна рада України [58], яка об'єднує молодіжні ініціативи для реалізації важливих суспільних проєктів. Значущою організацією є «Пласт» — національна скаутська організація, яка сприяє вихованню молоді в дусі патріотизму, відповідальності та активної участі в житті країни [59]. Студентські ради в українських університетах також є важливим інструментом залучення молоді до прийняття рішень, організації суспільно важливих подій та реалізації громадських ініціатив.

Діяльність молодіжних організацій позитивно впливає на політичну соціалізацію, сприяючи підвищенню рівня політичної активності серед молоді. Молодь, залучена до роботи в таких організаціях, частіше бере участь у виборах, демонструє вищий рівень зацікавленості у політичному житті та обізнаності про суспільно важливі питання. Ще одним важливим результатом є формування навичок критичного мислення та медіаграмотності. Молодіжні організації допомагають молоді аналізувати інформацію, розрізняти правдиві факти від дезінформації, що є особливо важливим у сучасному інформаційному просторі [60]. Молодіжні організації сприяють зниженню рівня політичної апатії. Завдяки участі в заходах, дискусіях та інших формах активності, молоді люди відчують власну значущість у політичному житті та впевненість у здатності впливати на суспільні процеси. Молодіжні організації відіграють критично важливу роль

у процесі політичної соціалізації молоді, забезпечуючи платформу для її розвитку, освіти та залучення до активного громадського життя. Вони формують покоління, здатне не лише розуміти політичні процеси, але й активно впливати на них, забезпечуючи розвиток демократії та стабільність суспільства.

Отже, молодіжні організації та рухи є важливими інструментами політичної соціалізації, сприяючи формуванню громадянської свідомості, критичного мислення та активної участі молоді в суспільно-політичному житті. Вони забезпечують молодь знаннями про політичну систему, розвивають її відповідальність та залучають до практичної діяльності. Завдяки своїй діяльності, такі організації як Пласт, Молодіжна рада України та міжнародні об'єднання, зокрема Young Democrats of America, демонструють, як можна формувати свідоме і активне покоління. Водночас їхня роль виходить за межі простого інформування. Вони мобілізують молодь, формують її здатність впливати на суспільні процеси, що сприяє подоланню апатії та зміцненню демократії. Саме завдяки молодіжним ініціативам суспільство отримує нове покоління лідерів, готових працювати над розвитком своєї країни та глобального демократичного співтовариства.

3.3. Виклики політичної освіти в умовах сучасного політичного середовища (наприклад, дезінформація, популізм, поляризація)

У сучасному політичному середовищі політична освіта молоді стикається з численними викликами, які суттєво впливають на формування політичної свідомості. До таких викликів належать дезінформація, популізм та політична поляризація, кожен із яких створює значні перешкоди для побудови демократичного суспільства. Для подолання цих викликів потрібні стратегічні інструменти, зокрема медіаграмотність, підтримка незалежних ініціатив та інтеграція сучасних технологій у процес освіти.

Дезінформація є однією з найсерйозніших загроз політичній освіті в сучасному світі. Поширення фейкових новин, маніпулятивних повідомлень та пропаганди створює викривлене уявлення про політичні процеси та події. Інформаційний простір, насичений неправдивими даними, формує у молоді упередження, які впливають на їхнє сприйняття реальності. Особливо небезпечною є цілеспрямована дезінформація, що використовується для маніпуляцій у передвиборчих кампаніях чи для підриву довіри до демократичних інститутів. Проблему загострює низький рівень медіаграмотності серед молоді. Багато молодих людей не вміють критично оцінювати джерела інформації та відрізнити правдиві новини від фейкових. Соціальні мережі, які є основним джерелом інформації для сучасної молоді, сприяють швидкому поширенню дезінформації через алгоритми, що підсилюють сенсаційний контент. Наслідки дезінформації для політичної соціалізації є катастрофічними. Молодь, яка формується в умовах постійного потоку викривленої інформації, ризикує втратити довіру до медіа, політичних лідерів і навіть до власних можливостей впливати на суспільство. Це сприяє зростанню апатії, політичної індиферентності та відмови від участі у виборах чи громадських ініціативах.

Популізм є ще одним суттєвим викликом для політичної освіти. Ця ідеологія базується на спрощених політичних наративах, які протиставляють «простий народ» елітам. Популісти часто використовують емоційні аргументи, ігноруючи складність політичних проблем. Для молоді це може бути привабливим, оскільки прості рішення здаються більш зрозумілими та близькими до їхніх потреб. Механізми впливу популізму включають маніпуляцію страхами, соціальними незадоволеннями та емоціями. Молодь, яка ще не має достатнього рівня політичної обізнаності, може стати легкою мішенню для таких методів. Спрощення політичних дискурсів, зведення складних проблем до примітивних рішень та зловживання емоційними апеляціями формують викривлене уявлення про реальність. Популізм також впливає на формування світогляду молоді, привчаючи їх мислити

поляризовано: «ми проти них», «праві проти лівих», «народ проти еліт». Це знижує здатність до конструктивного діалогу, пошуку компромісів та розуміння складних суспільно-політичних процесів. У результаті молодь може втратити здатність до критичного аналізу, що є основою для відповідальної політичної участі.

Політична поляризація, тобто поглиблення ідеологічних розбіжностей між різними групами населення, також є серйозною загрозою для політичної освіти. У суспільстві, де панує поляризація, кожна група прагне захищати лише власні інтереси, ігноруючи можливість співпраці та діалогу. Це створює токсичне середовище, в якому важко просувати ідеї демократичного співіснування. Для молодіжних рухів політична поляризація може стати причиною радикалізації. У молодіжному середовищі, де емоції грають важливу роль, радикальні ідеї часто стають привабливими. Радикалізовані молодіжні групи, що орієнтуються на протистояння та агресію, стають викликом для політичної стабільності та демократичного розвитку. Політична поляризація також негативно впливає на політичну освіту, адже молодь отримує перекручене уявлення про суспільні процеси. В умовах поляризації політична освіта ризикує перетворитися на інструмент пропаганди однієї з груп, а не на механізм розвитку критичного мислення та громадянської відповідальності.

Для подолання викликів, що постають перед політичною освітою, необхідно впроваджувати комплексні інструменти, які враховують сучасні реалії. Одним із ключових рішень є запровадження курсів із медіаграмотності. Освітні програми, спрямовані на навчання молоді аналізувати інформацію, перевіряти її достовірність та уникати маніпуляцій, мають стати невід'ємною частиною шкільної та університетської освіти. Медіаграмотність допоможе молоді краще орієнтуватися в інформаційному просторі та критично оцінювати політичні наративи.

Важливою є також підтримка незалежних молодіжних ініціатив, які сприяють політичній соціалізації. Такі організації повинні мати можливість

працювати автономно, без впливу з боку політичних партій чи урядів. Це дозволить забезпечити об'єктивність та неупередженість політичної освіти. Інтеграція сучасних технологій у політичну освіту також має велике значення. Використання цифрових платформ, інтерактивних методів навчання, симуляцій виборів чи прийняття рішень дозволить залучити молодь до освітнього процесу. Такі технології роблять навчання більш цікавим, практичним і доступним. Вирішення викликів, пов'язаних із дезінформацією, популізмом та політичною поляризацією, можливе за умови впровадження системного підходу до політичної освіти. Розвиток медіаграмотності, підтримка незалежних ініціатив та інтеграція сучасних технологій дозволять сформувати свідоме покоління, здатне відповідально брати участь у політичному житті.

Отже, сучасне політичне середовище створює значні виклики для політичної освіти молоді, серед яких найбільшу загрозу становлять дезінформація, популізм та політична поляризація. Ці фактори впливають на формування викривлених уявлень про політичні процеси, сприяють зростанню радикалізму, політичної апатії та нездатності критично оцінювати інформацію. У таких умовах політична освіта повинна адаптуватися до нових реалій, використовуючи сучасні методи та інструменти. Запровадження курсів із медіаграмотності, підтримка незалежних молодіжних ініціатив та інтеграція сучасних технологій у навчальний процес є ключовими напрямками подолання цих викликів. Вони сприятимуть формуванню активної, свідомої та відповідальної молоді, здатної не лише орієнтуватися у складному політичному середовищі, але й брати активну участь у суспільних процесах. Лише таким чином можливо забезпечити розвиток демократичних цінностей та стабільність у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Дослідження демонструє важливість політичної освіти як ефективного механізму формування політичної свідомості та громадянської активності молоді. Політична освіта сприяє засвоєнню демократичних цінностей, критичного мислення, толерантності та відповідальності за суспільні процеси. Увага приділяється як формальній, так і неформальній освіті, які взаємодоповнюють одна одну, забезпечуючи системність знань і практичну орієнтацію. Проаналізовано сучасні виклики, зокрема вплив цифрових технологій, дезінформації та поляризації суспільства. Виділено необхідність розвитку медіаграмотності й інтерактивних методів навчання для ефективної адаптації молоді до інформаційного середовища. Емпіричні дослідження підтверджують, що якісна політична освіта сприяє формуванню активного електорату, здатного приймати обґрунтовані рішення та ефективно брати участь у політичних процесах.

Відповідно до поставленої мети дослідження, яка полягала у вивченні політичної освіти як механізму політичної соціалізації молоді та розробці рекомендацій щодо її вдосконалення в сучасних соціокультурних умовах, були виконані всі завдання, що спрямовані на всебічний аналіз проблематики. Висновки відображають результати дослідження:

1. Політична освіта є фундаментальним механізмом формування громадянської свідомості, оскільки вона забезпечує молоді знання про основи демократичної системи, права людини, функції держави та механізми прийняття рішень. Вона сприяє формуванню відповідальності, критичного мислення та активної участі в суспільному житті, що є передумовами для становлення свідомого громадянина.

2. Політична освіта здійснюється через формальні та неформальні форми. Формальна освіта охоплює навчання в школах, університетах та інших освітніх закладах, де систематизовано подається базова інформація про політичні процеси. Неформальна освіта забезпечує гнучкість та

інтерактивність, включаючи участь у тренінгах, молодіжних організаціях, семінарах, а також використання цифрових платформ. Обидві форми освіти доповнюють одна одну, формуючи як базові знання, так і практичні навички.

3. Політична освіта сприяє формуванню цінностей і норм, зокрема толерантності, поваги до прав людини, рівності, відповідальності та демократичної культури. Вона допомагає молоді усвідомити свої громадянські обов'язки та права, формує стійкість до маніпуляцій і розвиває здатність до критичного аналізу політичної інформації.

4. У сучасному інформаційному суспільстві політична освіта стикається з новими викликами, такими як дезінформація, поляризація суспільства та поширення популізму. Цифрові платформи відіграють значну роль у поширенні знань і формуванні громадської думки. Розвиток медіаграмотності стає ключовим завданням для забезпечення об'єктивного сприйняття політичних процесів.

5. Розроблена методика дослідження базувалася на анкетуванні молоді для вивчення їхньої політичної обізнаності, ставлення до демократичних цінностей і політичної активності. Запропонований підхід дозволяє ефективно оцінювати вплив політичної освіти на соціалізацію молодих людей.

6. Результати опитувань показали, що більшість молоді усвідомлює важливість політичної освіти, але відзначає брак інтерактивних і доступних методів навчання. Дослідження підтвердило необхідність адаптації освітніх програм до сучасних умов і запитів молодого покоління.

7. Проаналізовано ефективність політичних програм в Україні та інших країнах. Виявлено, що іноземний досвід активно використовує інтерактивні підходи, цифрові платформи та міжнародні ініціативи, які сприяють ширшому залученню молоді. В Україні спостерігається потреба в оновленні навчальних програм та їхній інтеграції з сучасними цифровими технологіями.

8. Молодіжні організації відіграють важливу роль у формуванні політичної свідомості, забезпечуючи практичну взаємодію з суспільно-політичними процесами. Такі організації сприяють залученню молоді до волонтерства, політичних кампаній і суспільних ініціатив, формуючи активних громадян.

9. Рекомендації включають розвиток інтерактивних методів навчання, посилення медіаграмотності, інтеграцію політичної освіти в цифрові платформи та посилення співпраці між формальною і неформальною освітою. Пропонується враховувати специфіку молодіжної аудиторії та сучасні виклики інформаційного суспільства для підвищення ефективності освітніх програм.

Таким чином, політична освіта виступає ключовим механізмом формування громадянської свідомості та політичної культури молоді, сприяючи засвоєнню демократичних цінностей, критичного мислення та активної участі в суспільному житті. Ефективність її реалізації залежить від гармонійного поєднання формальної та неформальної освіти, адаптації до умов інформаційного суспільства, розвитку медіаграмотності та інтерактивних методів навчання. Запропоновані рекомендації спрямовані на вдосконалення освітніх програм, посилення співпраці між освітніми інституціями, молодіжними організаціями та цифровими платформами з метою формування активного й відповідального молодого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко Т. В. Політична освіта як чинник формування демократичних політичних цінностей у молодіжному середовищі сучасної України. *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 92. С. 318-319.
2. Мороз А. С. Формування активної громадянської позиції молоді як запорука успішної інтеграції України до світового співтовариства. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/31681/1/moroz_mehanizmy_grom_poz.pdf (дата звернення: 17.12.2024).
3. Кучма Л. Політична освіта та її роль у контексті основних стратегій протидії маніпулюванню. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2008. Вип. 23. С. 102–107.
4. Береза В. Політична освіта як предмет сучасного політологічного дискурсу. *Вища освіта України*. 2015. № 2. С. 21-29.
5. Дем'янчук О., Кравченко М. Політична освіта: місток між державою та громадянським суспільством. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4b55f15a-eba5-4883-8c34-89d74b9a93f2/content> (дата звернення: 17.12.2024).
6. Гайду Г. Громадянська освіта як інструмент вдосконалення реального народовладдя в Україні. *Міжнародна наукова конференція «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії»*. (Суми, 22 травня 2020). 2020. С. 79-80.
7. Політична освіта в Україні: стан і перспективи удосконалення. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Politychna_osvita.pdf (дата звернення: 17.12.2024).
8. Басенко Р. О. Цілісна освіта особистості у постмодерному суспільстві: цивілізаційний аспект. *Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку*. 2022. С. 185-187.

9. Гриневич Л. М. Поняття освіта, розвиток освіти, освітня політика в сучасному науковому дискурсі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 1-2. С. 14-19.
10. Шапочкіна О. В. Неформальна освіта: зарубіжний досвід організації. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2011. № 1. С. 122-125.
11. Закревська С. Неформальна освіта дорослих в Україні та в країнах Європейського Союзу: феномен, історія, значення. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2011. № 3 (1). С. 294-305.
12. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. № 7. С. 35-44.
13. Узніченко В. Вплив засобів масової інформації на електоральні орієнтири молоді. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/826> (дата звернення: 17.12.2024).
14. Філіпенко Л. Роль соціальних мереж у формуванні суспільної думки під час російсько-української війни. *Соціополіс: журнал соціальних та політичних наук*. 2024. № 1. С. 10-19.
15. Трейтяк Д. Роль цифрових засобів у формуванні національної солідарності у студентів в умовах протистояння ворожим інформаційним впливам. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. № 3(59). С. 262-266.
16. «Про освіту». Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.12.2024).
17. Дрозд Т. Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти в контексті діяльності закладу вищої освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2023. № 4. С. 72-81.

18. Береза В. Демократизація суспільних відносин як головна умова функціонування політичної освіти і просвітництва. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія*. 2015. № 37. С. 10-17.
19. Дьоміна О. С. Політична соціалізація та політична освіта громадян у світлі проблем недовіри до влади. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2015. № 16. С. 112-117.
20. Ісхакова Н. Г. Завдання політичної освіти студентів у вищих навчальних закладах України. *Гілея: науковий вісник*. 2016. № 112. С. 311-315.
21. Морарь М. В. Місце й роль політичної освіти у формуванні політичної культури української молоді: теоретико-методологічний аспект. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39661/1/18.pdf> (дата звернення: 17.12.2024).
22. Климончук В. Політична освіта як засіб реалізації політичних свобод демократичного процесу в сучасній Україні. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2011. № 1. С. 337-344.
23. Сергієнко Т. І. Інновації у контексті становлення політичної освіти. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2021. № 1. С. 233-235.
24. Невмержицька Н. М. Політична освіта: світоглядні пріоритети сучасності. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 1(68). С. 559-565.
25. Кострюков С.В. Формування демократичних цінностей студентської молоді в трансформаційний період: автореф. дис. на здобуття наук ст. канд. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти». К.: 2004. 19 с.
26. Пробийголова Н. Політична освіта як складова політичної соціалізації молоді. Політичний менеджмент. URL:

<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71607/14-Probyigolova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.12.2024).

27. Бесклетний С. Є. Формування цінностей демократичної політичної культури студентської молоді в умовах трансформації сучасного українського суспільства. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4782/Beskletniy%20S.%20E..pdf?sequence=4> (дата звернення: 26.01.2025).

28. Флис І. М. Політична активність студентської молоді та її вплив на соціально-політичний розвиток сучасної України. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8492/Flis.pdf?sequence=1> (дата звернення: 26.01.2025).

29. Шеременко Н. М. Вплив засобів масової комунікації на політичну соціалізацію особистості в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні (Doctoral dissertation). URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44659/Sheremenko_dis.pdf?sequence=1 (дата звернення: 26.01.2025).

30. Вакуленко А. Є. Політичне маніпулювання в умовах інформаційного суспільства: український контекст. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2024. № 2(27). С. 26-41.

31. Штанько В.І., Бордюгова Т.Г. Інформаційне суспільство: соціально-філософські проблеми становлення: Навч. посібник Харків: ХНУРЕ, 2012. 172 с.

32. Гребенюк А. В. Особливості освіти в «суспільстві знань». *Науково-методичний журнал "Педагогічний пошук"*. 2022. № 2. С. 6-9.

33. Венгер О., Постол О. Формування політичної свідомості в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Humanities Studies*. 2023. № 16 (93). С. 95-102.

34. Черниш О. О. Молодь як об'єкт медіасоціалізації у закладі вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. Ч. 2. С. 169-177.
35. Коваль Т. І. Виклики інформаційного суспільства сучасній освіті. *Педагогічний процес: теорія і практика: Збірник наукових праць*. 2012. № 3. С. 103-121.
36. Бліхар М. П. Цінність освіти в умовах інформаційного суспільства. URL: https://www.libr.dp.ua/text/grani_2012_3_21.pdf (дата звернення: 26.01.2025).
37. Недбай В. В. Соціально-політичні особливості інформаційного суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". Одеса, 2004. 16 с.
38. Сухорольський П. Проблеми забезпечення та розвитку прав людини в умовах інформаційного суспільства. *Український часопис міжнародного права*. 2013. № 1. С. 18-23.
39. Карнаух А. Громадянська освіта як засіб формування політичної культури молоді. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9733/08-Karnayh.%20pdf?sequence=1> (дата звернення: 26.01.2025).
40. Шестопалюк О. Громадянська освіта як фактор формування громадянських компетентностей сучасної молоді. *Рідна школа*. 2010. № 3. С. 33-35.
41. Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/> (дата звернення: 26.01.2025).
42. «Школа молодого політика». URL: <https://iri.org.ua/kalendar-podiy/vidkryto-nabir-u-shkolu-molodoho-polityka-0> (дата звернення: 26.01.2025).
43. Демократія, права людини та врядування. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/basic-page/democracy-human-rights-and-governance> (дата звернення: 26.01.2025).

44. Фонд Конрада Аденауера. URL: <https://www.kas.de/uk/web/ukraine> (дата звернення: 26.01.2025).
45. ПРООН оголошує грант на розвиток центрів життєстійкості громад у м. Кам'янське Дніпропетровської області та м. Кременчук Полтавської області. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/proon-oholoshuye-hrant-na-rozvytok-tsentriv-zhyttyestiykosti-hromad-u-m-kamyanske-dnipropetrovskoyi-oblasti-ta-m-kremenchuk-poltavskoyi?> (дата звернення: 26.01.2025).
46. Кострюков С.В. Демократична освіта студентської молоді. Мультиверсум. Філософський альманах. К.: Центр духовної культури. 2004. № 42. С. 166–175.
47. Фонд ім. Фрідріха Еберта (FES). URL: <https://ukraine.fes.de/index.html> (дата звернення: 26.01.2025).
48. «Ми не тільки біженці»: як 17-річна українка потрапила у шведську молодіжну політику. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bizhenka-shvetsiya-polityka/32265985.html?> (дата звернення: 26.01.2025).
49. Громосвіта по світу: як у США виховують “вартових” демократії. URL: <https://nus.org.ua/2019/11/23/gromosvita-po-svitu-yak-u-ssha-vyhovuyut-vartovyh-demokratiyi/> (дата звернення: 26.01.2025).
50. Teach For America. URL: <https://www.teachforamerica.org/> (дата звернення: 26.01.2025).
51. Youth Leadership Initiative. URL: <https://youthleadership.net/> (дата звернення: 26.01.2025).
52. iCivics. URL: <https://vision.icivics.org/> (дата звернення: 26.01.2025).
53. Стратегія діяльності Національної Комісії України у справах ЮНЕСКО. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/UNESCO%20National%20Commission/strategiya-diyalnosti-natsionalnoi-komisii-ukraini-u-spravakh-yunesko.pdf> (дата звернення: 26.01.2025).

54. Програма підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа». URL: <https://www.schools-for-democracy.org/> (дата звернення: 26.01.2025).
55. Позабюджетна Програма підтримки ОБСЄ для України. URL: <https://www.osce.org/uk/support-programme-for-ukraine> (дата звернення: 26.01.2025).
56. Бабич Д. Основні напрями протестів молодіжного руху 60-х років ХХ століття в Сполучених Штатах Америки. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal" Air and Space Law"*. 2021. № 2(59). С. 30-37.
57. Young Democrats of America. URL: <https://yda.org/> (дата звернення: 26.01.2025).
58. Національна молодіжна рада України. URL: <https://nycukraine.org/> (дата звернення: 26.01.2025).
59. Пласт - Національна скаутська організація України. URL: <https://www.plast.org.ua/> (дата звернення: 26.01.2025).
60. Алмашій А. О. Українське студентство 2020: орієнтири та погляди щодо політики. *Політичне життя*. 2020. № 2. С. 82-87.

АНКЕТА ДЛЯ ОПИТУВАННЯ

Доброго дня!

Ми проводимо дослідження на тему «Політична освіта як механізм політичної соціалізації молоді». Метою дослідження є визначення впливу політичної освіти на формування цінностей, норм та політичної активності студентів. Опитування є анонімним, усі відповіді будуть використані лише в узагальненому вигляді. Заповнення анкети займе приблизно 5–10 хвилин.

Дякуємо за вашу участь!

Блок 1: Загальні питання

1. Вкажіть ваш вік:

- 17–18 років
- 19–20 років
- 21–22 роки
- 23 і більше

2. Ваш курс:

- 1
- 2
- 3
- 4

3. Як ви оцінюєте свій рівень політичної обізнаності?

- Високий
- Середній
- Низький

Важко відповісти

4. Як часто ви дізнаєтесь інформацію про політичні події?

Щодня

Раз на тиждень

Раз на місяць

Майже ніколи

Блок 2: Політична освіта та соціалізація

5. Чи проходили ви навчальні курси або заняття, які стосуються політичної освіти?

Так

Ні

6. Якщо так, які теми були висвітлені на таких заняттях? (Можна вибрати декілька варіантів):

Основи демократії

Громадянські права та обов'язки

Законодавчі основи держави

Політичні партії та вибори

Інше (вказіть): _____

7. Чи вплинули ці заняття на ваше розуміння політичних процесів?

Так, значно

Так, частково

Ні

8. Як ви вважаєте, чи сприяє політична освіта формуванню таких якостей: Громадянської активності:

▪ Так

▪ Ні

Розуміння своїх прав і обов'язків:

- Так
- Ні

Інтересу до суспільних питань:

- Так
- Ні

9. Чи вважаєте ви, що політична освіта є важливим компонентом соціалізації молоді?

- Так
- Ні
- Важко сказати

10. Які форми політичної освіти, на вашу думку, найбільш ефективні?

- Лекції та семінари
- Дискусії та дебати
- Участь у волонтерських проектах
- Інтерактивні тренінги та рольові ігри
- Інше (вказіть): _____

Блок 3: Політична активність та соціалізація

11. Чи берете ви участь у виборах (на державному або місцевому рівні)?

- Так
- Ні
- Ще не мав(-ла) права голосу

12. Чи брали ви участь у громадських або волонтерських проектах?

- Так, регулярно
- Так, кілька разів

Ні

13. Як ви вважаєте, чи впливає політична освіта на готовність молоді брати участь у політичному житті?

Так, позитивно

Ні, не впливає

Важко сказати

14. Чи відчуваєте ви, що політична освіта впливає на ваше ставлення до:

Захисту прав людини:

Так

Ні

Соціальної відповідальності:

Так

Ні

Блок 4: Відкриті запитання

15. Як, на вашу думку, політична освіта сприяє вашій соціалізації?
(Напишіть свою думку у вільній формі)

16. Що, на вашу думку, варто додати або змінити у програмах політичної освіти для молоді? (Напишіть свою думку у вільній формі)

Дякуємо за вашу участь!

Ваші відповіді допоможуть проаналізувати роль політичної освіти у процесі соціалізації молоді. Якщо у вас виникнуть запитання щодо дослідження, будь ласка, звертайтеся за контактами: (вказати контакти).